

Heeft de kerk een stem?

‘We zijn als kerk veel groter en
ouder dan Shell’

Jako Jellema

Tegendraadse humor kan een
goede kerkelijke stem zijn

Sake Stoppels

‘Als het erop aankomt, zijn we
allemaal losers’

Atze Buursema

Proef het leven

Ik doe het gedachteloos zo'n tienduizend keer per dag. Ademen. Maar ook na miljoenen keren blijft het een geheim. Die lucht die telkens als vanzelf naar binnen stroomt, me vult en die ik dan weer opgelucht achterlaat. Gods adem in mijn neus.

Iemand, oud en zeer beperkt in haar mogelijkheden, vertelde me eens dat ze elke ochtend toch dankbaar wakker werd. 'Omdat ik kan ademen.' Hoe meer ik op mijn ademhaling let, hoe beter ik haar begrijp. Adem is leven. Ademen is het leven proeven. Zingend, sprekend, rustend. Er is onnoembare schoonheid in ademhaling.

Hoe laat je daar iets van zien? Foto's van plompe hompen vlees die de longen vormen, onthullen niets en verbergen het wonder alleen. Realisme schiet tekort. De adem tonen kan alleen stamelend met beelden. Misschien zo iets als deze steen met eeuwenoude lijnen en glittertjes van goud. Maar beter dan dat: voel je eigen adem. Proef het leven.

BRAM BEUTE IS PREDIKANT VAN DE BAZUINKERK IN KAMPEN EN REDACTEUR VAN ONDERWEG

Moeten we de kerk op de toren zetten?

Pieter, mogen we een oproep doen dat mensen meelopen met de klimaatmars?' De vraag komt vlak voor het begin van de kerkdienst. In mijn hoofd heb ik de kerkdienst opgebouwd als een kaartenhuis dat bestaat uit een groot aantal kaarten van verschillende grootte en belang, vorm en emotie. Kerkgangers mogen straks een voor hen logische en stabiele kerkdienst binnengaan en bijwonen, maar ik weet beter: alleen al de vraag een kaart toe te voegen, doet het kaartenhuis sidderen. 'Een mededeling over de klimaatmars?' In een split-second besluit ik: 'Dat is goed, maar ik doe het zelf.' In mijn hoofd plak ik snel maar behoedzaam een post-it op een van de uitstekende kaarten. Achteraf komt er reactie: 'Moet je politiek willen in de kerk? Klimaat is belangrijk, maar is dit de weg?' Ik dacht: wat vormen deze mededeling en reactie samen een mooie opening voor een gesprek hierover of over de algemenere vraag of de kerk een stem heeft in het publieke debat.

» Soms is zwijgen precies wat niet moet <

Als God de Schepper is, als deze aarde bedoeld is als zijn koninkrijk en wij zijn koninklijk priesterschap zijn, dan is het voor mij duidelijk. Ja, de kerk heeft een stem. Tegelijkertijd heeft Gods volk al sinds Jona een getroubleerde relatie met dat debat. Of denk dichterbij: kerk en kernwapens, kerk en nationaal-socialisme, kerk en apartheid. Na het lezen van *Wij slaven van Suriname* kreeg ik een heel ongemakkelijk gevoel bij de predikanten die in de calvinistische traditie stonden en tegelijkertijd een verschrikkelijke vorm van slavernij legitimeerden. Soms is het beter dat de kerk zwijgt. Soms is zwijgen precies wat niet moet, neem de situatie in en rond Oekraïne. Soms bevestigt de kerk de stem van het kwaad.

Trouwens, wie spreekt namens de kerk? Als predikant rust ik mijn gemeenteleden toe om te spreken – maar zij spreken (meestal) niet namens de kerk. Kan ik namens de kerk spreken? Of de voorzitter van LV of synode, of een speciale werkgroep? Niemand zit te wachten op nog meer mensen met een mening (ik in ieder geval niet).

En toch ...

Daarom in dit nummer nog meer haken en ogen, maar ook aansporingen en een hoopvol voorbeeld uit Groningen: 'We willen vooral een stem van hoop en verbinding laten klinken.'

PIETER KLEINGELD IS PREDIKANT VAN NGK OEGSTGEEST E.O. EN REDACTEUR VAN ONDERWEG

OnderWeg is een inspirerend magazine voor christenen die God en de kerk liefhebben en midden in het leven staan. *OnderWeg* schrijft over relevante en actuele thema's voor christenen en bevat rubrieken over jeugdwerk, missionaire kerk-zijn en Bijbelstudie. *OnderWeg* ontstond in 2015 uit een samenvoeging van *Opbouw* en *De Reformatie*.

Redactie

Bram Beute, Jaap Cramer, Peter Hommes, Jannet de Jong, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Jordi Kooiman (webredacteur), Jan Matthijs van Leeuwen, Jacomine Oosterhoff (eindredacteur), Annelies Smouter (eindredacteur), Geranne Tamminga, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema), Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp, Els Veurink (hoofdredacteur).

Redactieadres

Nocturnestraat 12, 7323 LC Apeldoorn, redactie@onderwegonline.nl

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34, 2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060, administratie@onderwegonline.nl.

Abonnementen

Jaarabonnement Papier Plus: € 64,00 (studenten € 32,00/ Europa € 106,00/buiten Europa € 140,50).
Halfjaarabonnement Papier Plus: € 34,50.
Digitaal abonnement via de app: € 41,00 (studenten € 20,50).
Proefabonnement: Papier Plus, 6 maanden € 15,00.
Proefabonnement: Digitaal via de app € 10,00.
Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag in op www.onderwegonline.nl/abonneren.
IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Bestuur Persvereniging OnderWeg

Ellie Huisman, Arie Liebeek, Aad Lootens,
Anko Oussoren, Henk Ruiter en Hillie van de Streek.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05,
adverteren@onderwegonline.nl,
www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold Communicatievormgevers.
Rondweg 76, 8091 XK Wezep, 038-376 33 90,
onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle,
Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

📄 www.facebook.com/onderwegonline
🐦 www.twitter.com/onderwegonline
📷 www.instagram.com/magazine_onderweg

6 LAAT LIEVER HET RECHT STROMEN ALS WATER
DEZE WOORDEN UIT AMOS 5 WAREN VOOR
AANBIDDINGSLEIDER ANTONIE FOUNTAIN
AANLEIDING OM ZIJN STEM OOK TE GAAN INZETTEN
TEGEN ONRECHT. SOMS KOMT HIJ DAARBIJ DE
KERK ALS TEGENSTANDER TEGEN. DAT RAAKT
HEM. 'GELOOF IS MEER DAN MOOIE WOORDEN EN
KLANKEN.'

18 BIDDEN VOOR OEKRAÏNE
Overall in het land ontstaan initiatieven om de bevolking van Oekraïne te ondersteunen. Met hulpgoederen en met gebed. Je leest het in Praktijklokaal.

20 EYEOPENER
Je vijanden zegenen: het lijkt een bijna onmenselijke opdracht die Jezus ons geeft. Wij hebben de neiging om te reageren als een neushoorn of als een egel. Maar Jezus wijst ons een andere weg, laat Jan Mudde zien.

24 OPINIE
Veel kerken willen niets liever dan midden in de samenleving staan en solidair zijn met mensen. Maar dreigt de kerk daardoor niet haar scherpste te verliezen? Lambert Pasterkamp pleit voor een scheiding van kerk en samenleving.

^

10 HET SPREKEN VAN DE KERK

WELK GEWICHT MOGEN WE TOEKENNEN AAN HET PUBLIEKE KERKELIJKE SPREKEN? SAKE STOPPELS GAAT MET DIE VRAAG TWEE KANTEN OP: NAAR BUITEN EN NAAR BINNEN. 'HET SPREKEN VAN DE KERK MOET ALS TWEE DRUPPELS WATER LIJKEN OP WAT ZE DOET.'

^

28 ONTMOETING

Dominee Atze Buursema zag altijd zijn gemeentes groeien, maar de laatste jaren niet meer. Dat doet hem verdriet, net als het feit dat niet al zijn kinderen meer gelovig zijn. 'Ik kan me niet voorstellen dat God ze loslaat.'

Heeft de kerk een stem?

Stockbeelden: Spencer Creative Co./Lightstock (cover); CARACOLLA/Shutterstock (pagina 2); Claudine Chaussé/Lightstock (pagina 10); Ben White/Lightstock (pagina 12); Kostiantyn Stupak/Pexels; Oleg Magni/Pexels; (pagina 18); Africanstar/Shutterstock (pagina 20); Poxel Creative/Lightstock (pagina 22); Akira Hojo/Unsplash (pagina 23); Wut_Moppie/Shutterstock (pagina 24); Thinkhubstudio/iStock (pagina 35)

14 SCHEUREN IN JE ZIEL

MAARTEN BOERSEMA REISDE AF NAAR GRONINGEN. DE GRONINGSE KERKEN HEBBEN DE HANDEN INEENGESLAGEN OM SLACHTOFFERS VAN DE AARDBEVING BIJ TE STAAN, MET PASTORALE EN PRAKTISCHE HULP. DOMINEE CHRISTIAAN KANIS: 'ER ZIJN OOK DIEPE SCHEUREN IN DE ZIEL VAN VELE GRONINGERS ONTSTAAN.'

v

ANTONIE FOUNTAIN AANBIDT GOD DOOR RECHT TE DOEN:

‘Wij hebben er profijt van dat we witte mensen zijn’

Na twee jaar coronamaatregelen gaat Antonie Fountain (43) naar Ghana. ‘Het is belangrijk om samen te werken met de mensen voor wie je knokt. Ik kan niet alleen vanachter de computer aan een rechtvaardige wereld werken. Even een weekje met lokale partners praten en vooral luisteren.’ Antonie is oprichter en voorzitter van VOICE netwerk, een koepelvereniging van vakbonden, ngo's (niet-gouvernementele organisatie) en cacaoboeren die strijden tegen onrecht in de cacaosector.

Wat is de belangrijkste misstand?

‘De kern van het probleem is armoede, dat voedt alle andere problemen. Armoede is de boomstam waarop andere takken geënt zijn, zoals kinderarbeid en vrouwenongelijkheid. Het maakt dat je kwetsbaar bent en vaak geen keus hebt. Je ziet hetzelfde bij het toeslagenschandaal in Nederland. Als je eenmaal in het systeem zit, kun je links of rechts springen wat je wilt, maar het systeem vermaalt je. Veel mensen aan de onderkant van ons mondiale handelssysteem werken hard, doen alles volgens de regels, hebben alles op orde, maar ze komen er niet uit. We weten dat velen hun kinderen maar een keer per dag te eten kunnen geven.

Bedenk: hoe je gevoed wordt in je eerste duizend dagen, is bepalend voor de rest van je leven. Een zelfversterkende cyclus.’

Ooit was Antonie Fountain aanbiddings-leider bij de charismatische jongeren-beweging Soul Survivor. Toen hij steeds vaker gevraagd werd te spreken, ging hij zich afvragen wat aanbidding eigenlijk was. ‘Wat ik ontdekte, was dat het in de Bijbel bij aanbidding vooral gaat over zorg voor de zwakke, opkomen voor de vreemdeling, wees en de weduwe. Dat was confronterend, omdat mijn hele theologische praxis gestoeld was op liedjes zingen op een podium. Uiteindelijk vond ik wel teksten die daarover gaan. In

Amos 5:23 en 24 staat bijvoorbeeld: 'Bespaar mij het geluid van jullie liederen; de klanken van jullie harp wil ik niet horen. Laat liever het recht stromen als water, en de gerechtigheid als een altijd voortvloeiende beek.' Dat was voor mij het begin van een ontdekkingsstocht. Dit geloof is meer dan mooie woorden en klanken, het heeft te maken met hoe we met elkaar omgaan. Hoe leef ik rechtvaardig? Dat is niet zo eenvoudig te zeggen, maar dat je ernaar moet zoeken is toch wel een simpele opdracht.'

Enkele jaren geleden zat Antonie op een vrijdagavond in Amsterdam in een kroeg. De vrouw naast hem werd gebeld door een vluchteling die net door de politie op straat was gezet. Er was een tentenkamp afgebroken, er moest een nieuw onderkomen geregeld worden. 'Twee dagen later hebben we een leegstaande katholieke kerk gekraakt, in Bos en Lommer. Dat werd de Vluchtkerk. Een paar maanden lang hebben we in een van de rijkste steden van de wereld een vluchtelingenkamp gerund. Dat heeft mijn ogen geopend

voor het onrecht dichtbij. Ik dacht dat we hier veel dingen best goed voor elkaar hadden, dat bleek niet zo te zijn. Sindsdien zet ik me daarvoor in, soms meer, soms minder, maar het is altijd dicht bij mijn hart.'

Kom je bij dat wat je doet de kerk voldoende tegen?

'Dat verschilt nogal. Soms is de kerk een bondgenoot en soms een tegenstander. Zonder de eeuwenoude protestantse diaconie in Amsterdam hadden we de Vluchtkerk niet voor elkaar gekregen. Ze financierden het project. Diaconaal werker Paul van Oosten ging mee als we bij burgemeester Van der Laan op gesprek moesten om dingen te regelen. Dat legitimeerde de discussie, werden we toch iets minder gezien als langharig werkschuw tuig. Laatst wandelde ik met mijn dochter van dertien door Amsterdam, door straten waar veel Joden gewoond hebben en langs het holocaustmonument, op elke steen een naam. We werden stil van wat mensen elkaar kunnen aandoen. Toevallig staat het gebouw van de diaconie er net naast. Ik vertelde haar dat ik daar in de chique bestuurskamer ontvangen werd en Paul van Oosten tegen me zei: "Vanuit deze kamer helpen wij al honderden jaren mensen in Jezus' naam." We mogen er dankbaar voor en nederig onder zijn dat dat onderdeel is van de kerk. Tegelijkertijd is dat gebouw gefinancierd via de uitbuiting van onze koloniën en de mondiale handel. Aan de ene kant doen we waanzinnig veel voor de zwakken, tegelijk houden we een stem in stand van een systeem waardoor de mensen zwak geworden zijn.'

» 'Aanbidding gaat over opkomen voor de zwakke' «

Is dat waarin je de kerk als tegenstander tegenkomt?

'De kerk is vaak conservatief als het gaat om systemische veranderingen. Beatrice de Graaf zei laatst: "Jezus zelf was heel revolutionair, heel oncomfortabel naar de gevestigde instituties, terwijl het christendom zelf dat juist niet is. Dat zou de kerk juist wel moeten doen." In de tijd van de Vluchtkerk heeft de Raad van Kerken een zaak aangespannen tegen de staat. Als het om vluchtelingen gaat, doen we het best aardig; maar over het mondiale systeem waarin veel mensen niks hebben en anderen heel veel, zijn we vrij stil. We zijn eeuwenlang medeplichtig geweest. De koopman en de dominee worden niet voor niets samen genoemd. De dominee had vaak de rol het doen en laten van de koopman te rechtvaardigen. Ik denk dat we daar echt de plank goed hebben misgeslagen.'

Denk je aan de slavernij?

‘Tijdens de Black Lives Matter-acties zijn wij als organisatie gevraagd een statement te ondertekenen tegen racisme. Daarin hebben we ook verklaard dat we zouden nadenken over onze eigen rol hierin. Wat is er in het verleden gebeurd dat we nu een mondiaal systeem hebben waardoor Europa en Noord-Amerika de rest van de wereld leeg kunnen trekken? Afrika is helemaal niet arm, natuurlijke grondstoffen genoeg, maar ze kunnen er zelf niet aan verdienen, omdat alles naar het westen geëxporteerd wordt. Door de scheve handelsverhoudingen trekken we tientallen keren meer geld uit het continent dan we via ontwikkelingssamenwerking teruggeven. Dat is vooral onrechtvaardig voor de mensen onder in het systeem. Hier moeten we ons als kerk veel sterker tegen uitspreken. Tegelijk kom ik de kerk hier ook als bondgenoot tegen. Paus Franciscus zwengelt voortdurend de discussie aan, niet toevallig de eerste niet-Europese paus sinds lange tijd. Ook zie ik steeds meer christenen zich aansluiten bij acties als Christian Climate Alliance, zo houden ze kerkdiensten bij het ABP (Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds) op de stoep, in toga en al. Jezus was activist to the max. Ik zie niet in waarom dominees dat niet zouden kunnen.’

» ‘De kerk zal haar zonden moeten belijden’ <<

Wat kan een kerk doen tegen systemisch onrecht?

‘Zo verschrikkelijk veel. Stop bijvoorbeeld met stemmen op partijen die grossieren in het uitsluiten van mensen met een andere kleur of inkomensplaatje. Dat is zo’n beetje alles wat rechts van D66 en sommige CDA’ers zit. Politiek worden begint dan waar de politiek zich bezig gaat houden met het uitsluiten van de ander. Dan kun je niet anders dan je ermee bemoeien. Tijdens de Syriëcrisis van 2015 kwam er uit alle hoeken van de kerk hulp. Dat was hoopgevend, maar zorg dat je er ook bij bent als er aan de integratie van die mensen moet worden gewerkt. Ga naast ze staan, verdiep je in hun levens. Of ga iets doen in een opvang.’

Moet de kerk ook iets met het slavernijverleden?

‘De kerk zal haar zonden moeten belijden, zoals de Nederlandse Bank dat onlangs heeft gedaan. Maar het is natuurlijk niet zo dat als je maar in het reine komt met je slavernijverleden, je dan over alle andere onderwerpen heen kunt stappen. Er komt iets achteraan, het vraagt ook iets van je vandaag.’

Als je in Nederland een kleurtje hebt, je voorouders uit Suriname of Afrika komen, heb je nog steeds een achtergestelde positie in deze samenleving. Wat moeten we daarmee?

‘De eerste stap is dat te erkennen. Er is racisme en ongelijkheid. Neem maar eens de metro vanaf de Zuidas in Amsterdam naar de Bijlmer, je ziet de mensen gaandeweg verkleuren. Dan kun je toch niet met droge ogen stellen dat we daaraan voorbij zijn?! Joris Luyendijk maakt dat ook duidelijk in zijn boekje *De zeven vinkjes*. Ik heb er ook zeven.

» ‘Jezus was activist to the max’ <<

Dat wat ik heb kunnen opbouwen is mede te danken aan mijn huidskleur en afkomst. Mijn ouders hebben mij altijd meegegeven: aan wie veel gegeven is, van hem of haar mag veel verwacht worden. Wij hebben er profijt van dat we witte mensen zijn, we hebben er ook profijt van wat megabedrijven als Mars en Shell in Afrika uitvreten. Van ons wordt dus ook veel verwacht.’

ARIE KOK IS JOURNALIST EN AUTEUR

de Wittenberg
ontdekken | geloven | beleven

Even uit de hectiek van alledag? Kom naar een retraite!

1-3 april | God, jezelf en je gezin vasthouden
Hoe breng je ontspanning in je (geloofs)opvoeding

2-4 juni | De moed om imperfect te zijn
Leven in een veeleisende wereld: Ben ik goed genoeg?

2-4 september | Een bedreigde schepping
Hoe omgaan met de klimaatcrisis en het verlies aan biodiversiteit?

www.dewittenberg.nl/retraites

Ontmoetingsdag
dinsdag 5 april 2022

“Heilig Avondmaal: verleden, heden, toekomst”
Spreker: Ds. Jasper Bosman

Tijden: 10.30 – 15.30 uur
Locatie: Kruiskerk, Thorbeckelaan 73, Meppel
Meer informatie is te vinden op onze website:
steunpuntbijbelstudie.nl/ontmoetingsdag

Ontvang gratis onze nieuwsbrief met nieuws, opinies en interviews!

Onder Weg HOOPVOL EN INSPIREEREND

MELD JE NU AAN!

www.onderwegonline.nl/nieuwsbrief

> Van de redactie

‘Stil en gerust leven’

Een huilende Natasja uit het noorden van Oekraïne op Radio 1. Gevlucht, haar tienjarige zoontje bij opa en oma achtergelaten in Kiev. We buitelen van coronavermoeidheid in Oekraïne-onthutsing. Beleven deze dagen live via Twitter en TikTok een oorlog. Een jongere zucht, ontdaan van al dat nieuws: ‘Ik wil gewoon nog een leuk leven hebben, hè.’ Je leven leven, je opleiding voltooien, werken, trouwen, zingen, lachen, bidden en wat er verder volgt. Haar ouders, *Cold War kids*, weten nog van de Sovjetdreiging uit Rusland, de Muur, het IJzeren Gordijn. Jongeren maken dat nu voor het eerst van zo dichtbij mee in Europa. Geboren na 1989 leek het leven hier, in het ‘veilige Westen’, een vanzelfsprekend paradijs. Je vraagt je af: hoe weerbaar is deze jonge generatie? Tegelijkertijd tonen Oekraïense jongeren in deze verpletterende crisis een opmerkelijke vitaliteit. Ze laten zien dat vrijheid iets is om letterlijk voor te vechten. Wanneer vrijheid om in rust en vrede te kunnen leven wordt bedreigd, roept dat een sterke reactie op.

» Misschien is er een vierde reactie mogelijk «

Wacht even. Paulus vraagt Timoteüs te bidden voor presidenten en ministers. Opdat je dat stille en geruste leven mag leiden. Kennelijk kan er uit die hoek dreiging en onrust komen. Maar ook stabiliteit en robuust optreden. Dat het wereldgebeuren volledig uit de hand loopt, zorgt voor onrust. Eerst een wereldwijde pandemie met ongekende ontwrichting. Nu geconfronteerd met een nucleaire wereldmacht waar een kennelijk nietsontziende, oorlogszuchtige tiran aan het bewind is. Hoe sterk, moedig en wijs staan onze leiders daartegenover? Het kan versneld uit de hand lopen, met meer dan alleen lokale, overzichtelijke gevolgen. Dat is de moedeloos makende beklemming die ons allemaal in zijn greep heeft gekregen.

Vluchten, vechten of bevriezen: onze natuurlijke reacties op gevaar en conflict.

Misschien is er een vierde reactie mogelijk: die van voortdurend gebed tot God, die ons bewaart in Christus. Dat in ons een werkelijke stilheid en gerustheid neerdaalt. Een Psalm 62-modus: mijn ziel is stil tot God, mijn Heer. Om dan deze oude wereld in te gaan met nieuwe moed en hoop op Jezus. Die komt.

ELS VEURINK IS HOOFDREDACTEUR VAN
ONDERWEG

Een kerk die publiek spreekt. Kan dat?

In deze beschouwing gaat Sake Stoppels, lector theologie aan de Christelijke Hogeschool Ede, in op de volgende kernvraag: welk gewicht mogen we toekennen aan het publieke kerkelijke spreken? Hij gaat met die vraag twee kanten op: naar buiten en naar binnen.

Alweer jaren geleden analyseerde ik ingezonden brieven in dagblad *Trouw*. Dat was naar aanleiding van een besluit van de synode van de toenmalige Gereformeerde Kerken in Nederland. Het ging over kernwapens. De synode maande de regering en het parlement om af te zien van elke nieuwe stap in de bewapeningswedloop. *Trouw* kreeg te maken met een lawine aan ingezonden brieven, waarvan er niet minder dan 115 werden geplaatst. De toon was fel en emotioneel, de verwarring groot. Het leidde ertoe dat de synode beduchter werd rond het doen van publieke uitspraken. Het voorval laat ook zien hoe complex het publieke spreken van de kerk is. Namens wie spreek je? Wie draagt de uitspraak? Wie spreek je aan?

Minderheidsstem

De hervormde kerkorde uit 1951 was niet bepaald bescheiden. Ze zag het als haar opdracht de overheid en het Nederlandse volk op te roepen 'het leven naar Gods beloften en geboden te richten'. Ze richtte zich rechtstreeks tot de overheid en het volk door middel van een kanselboodschap of een herderlijke brief. Inmiddels zijn de bordjes behoorlijk verhangen. De kerken zijn in omvang sterk gekrompen en de samenleving heeft nauwelijks nog oor en oog voor boodschappen vanuit de kerk. Is er nog grond voor haar publieke spreken?

>> Bij de kerken gaat het niet om de 'meeste stemmen gelden' <<

De PKN blaast minder hoog van de toren dan de Nederlandse Hervormde Kerk van 1951, maar het getuigenis blijft toch hoog in haar vaandel staan. In artikel 1 staat onder andere dit: 'Gezonden in de wereld en geroepen tot de bediening van de verzoening, getuigt de kerk in verkondiging en dienst aan alle mensen en aan alle volken van het heil in Jezus Christus.' Ze beperkt zich dus niet tot de eigen kring. Interessant is dat in dit artikel 1 ook gesproken wordt over de theologische verklaring van Barmen uit 1934. De kerkorde erkent het belang van deze belijdenis voor de kerk van nu. In de Barmer Thesen keerde de zogenaamde Bekennende Kirche zich tegen het Duitse nationaal-socialisme en haar Führer. Het was ook een protest tegen de Duitse protestantse volkskerk die meeging in het enthousiasme voor Hitler. Onder meer Karl Barth en Dietrich Bonhoeffer waren bij deze verklaring betrokken. Fel verzetten ze zich tegen de vermenging van het christelijk geloof met nationalistische en nationaal-socialistische neigingen. Lees deze korte belijdenis nog eens na, want het getuigt van een moedig en bepaald niet ongevaarlijk verzet tegen de toenmalige desastreuze ontwikkelingen in Duitsland. De Barmer Thesen zijn een even prachtige als krachtige expressie van het profetische spreken van de kerk. Maar de verklaring laat ook zien hoe ingewikkeld dit spreken is. Het richtte zich immers ook tegen de meerderheid van de Duitse volkskerk. Het was dus geen spreken namens de breedte van de kerk, maar vanuit een minderheidspositie. Dat brengt me ook bij de vraag naar de status van het publieke spreken van de kerk nu. Het gaat uiteraard niet om 'de meeste stemmen gelden'. Kerkelijk

spreken moet het niet hebben van opiniepeilingen onder de leden. Tegelijk zal het ook niet voorbij kunnen gaan aan de gevoelens en overtuigingen van de leden, want dan ontbreekt de ruggengraat in het spreken. Publieke kerkelijke uitspraken die totaal niet sporen met kerkelijke praktijken werken immers averechts. Daar ligt dus een dilemma. Wanneer kan de kerk met recht profetisch spreken?

» *De kerk is voor achter de voordeur* <<

De Rooms-Katholieke Kerk heeft in de paus echt een gezicht. Zijn spreken bereikt ook een groot publiek. Denk bijvoorbeeld aan de encycliek *Laudato si* van paus Franciscus uit 2015. De ondertitel luidt: 'Over de zorg voor ons gemeenschappelijk huis'. Het is een bewogen oproep om zorgvuldig met de schepping om te gaan. De paus heeft de encycliek niet alleen voor katholieke gelovigen opgesteld, maar nadrukkelijk voor iedereen. Die bredere ontvangst lukte ook, er was wereldwijd veel waardering voor dit pauselijke document.

Protestantse kerken hebben geen paus. Sommige kerken hebben nog wel iemand die ze publiekelijk naar voren kunnen schuiven. De scriba van de Protestantse Kerk, René de Reuver, is daarvan een goed voorbeeld, maar zijn bereik is uiteraard veel beperkter. Veel leden van zijn kerk weten ook helemaal niet wie hij is. Veel protestantse en evangelische kerken hebben geen publieke woordvoerder die ook het gezicht is van het kerkverband. In zekere zin kiezen ze daar zelf voor door het accent te leggen op teamwerk en gelijkheid. Gezichten zijn in onze tijd belangrijk (denk aan influencers op social media), we hebben nauwelijks nog aandacht voor institutionele oproepen en verklaringen. Dit pleit ervoor om individuele personen naar voren te schuiven als herkenbare gezichten, maar de vraag is: waarvoor dan?

Die laatste vraag brengt me bij de kern van dit artikel. Welk gewicht mogen we toekennen aan het publieke kerkelijke spreken? Ik ga met die vraag twee kanten op: naar buiten en naar binnen.

Raffinaderijen van Pernis

Allereerst de beweging naar buiten. Hoe wordt het kerkelijke geluid 'buiten' opgepikt? Toen dit jaar bekend werd dat we te maken zouden krijgen met een sterke stijging van de energieprijzen, was er een gemeentepredikant die voorstelde vrijwillig af te zien van de 400 euro die alle huishoudens ter compensatie

van de overheid zouden krijgen. Dat geld zou dan gaan naar de minima die echt in de problemen komen. Het initiatief werd opgepikt door dagblad Trouw dat er zelfs haar voorpagina aan wijdde. Ik was blij met het voorstel, maakte een foto van de voorpagina en plaatste het bericht op Facebook. Een van de eerste reacties was zeer sceptisch: 'Wat hebben kerken daarmee te maken? Als ze dat willen, waarom staat dat dan in de krant? Hoeveel mensen gaan er nog naar de kerk? Een stuk of tien?' Uiteraard is dit geen representatieve reactie, maar het laat toch iets zien van een breed gedeeld gevoel in de samenleving: de kerken zijn voorbij en wat ze doen, moeten ze voor zich houden. De kerk is voor achter de voordeur. Een missionair predikant zei me dat de kerk bij velen hetzelfde oproept als bij hem de raffinaderijen van Pernis. 'Ik weet dat ze daar zijn, maar het zegt me niks, ze raken mijn leven niet direct, ik heb er niets mee.' Mensen zien in hun woonplaats kerkgebouwen, maar ze gaan er letterlijk en figuurlijk aan voorbij. Kerken zijn voor velen een non-issue. Dat is geen bemoedigend gegeven voor het spreken van de kerken.

Splijtzwam

Van de beweging naar binnen. Hoe ligt het kerkelijk spreken binnen kerken zelf? Het voorbeeld waarmee ik begon laat zien dat we hier een gevoelig terrein betreden. Kerken zijn vaak heel pluraal als het gaat om maatschappelijke thema's. Mensen komen vaak helemaal niet erin voor. De priesterlijke, bevestigende functie van de kerk wordt vaak meer gezocht en gewaardeerd dan

de profetische, de uitdagende. Het lijkt erop dat, in deze tijd van snelle veranderingen, de onzekerheid en mondiale problemen alleen maar groter worden. Issues waarover de kerken zich zouden kunnen uitspreken, zijn vaak ook een splijtzwam binnen de kerk. Ook hier ligt dus een behoorlijke hobbel.

Geef ik het kerkelijke publieke spreken op, want zowel 'binnen' als 'buiten' lijkt er immers nauwelijks een goede bodem voor te zijn? Nee, daar wil ik niet op uitkomen. De kerken kunnen zeker blijven spreken, maar zullen dat vooral op een bescheiden en authentieke manier moeten doen. Een spreken dat niet steunt op praktijken maakt geen enkele indruk. Daden spreken meer dan woorden. Daarvoor hebben we tegenwoordig – gelukkig maar! – een goede neus. Om het wat concreter te maken keer ik even terug naar de hoge energierekening. Als veel kerken iets gaan doen met die 400 euro en daadwerkelijk gaan herverdelen, ontstaat er een basis van het publieke spreken van de kerken rondom armoede en armoedebestrijding.

Tegendraadse humor

Wat ook helpt, is humor en creatief reageren op bepaalde maatschappelijke trends. Ik geef twee voorbeelden. De Protestantse Kerk plaatste rond de toenemende opening van winkels op zondag paginagrote advertenties in een aantal kranten: 'Al onze filialen zijn elke zondag open'. Ik vind dat een ontspannen en creatieve reactie. Niet de geheven vinger van de kerk tegen onze 24/7 economie, maar een luchtig protest dat toch ook scherp is. Dezelfde luchtigheid zat ook in de creatieve actie van een Amersfoortse gemeente. Ooit gebruikte ijsfabrikant Ola de zogenaamde zeven hoofdzonden in een reclamecampagne rond haar populaire Magnums. Paus Gregorius stelde ze in de zesde eeuw vast: hebzucht, vraatzucht, jaloezie, lust, wraakzucht, ijdelheid en luiheid. De zeven werden gebruikt om de ijsjes aan te prijzen. In christelijke kring werd door velen kritisch op de reclamecampagne gereageerd. Een Amersfoortse gemeente besloot echter op positieve wijze in te haken op de campagne. Er kwam een preken serie in het teken van de zeven hoofdzonden en men vroeg Ola om op de laatste zondag van de serie gratis Magnums aan de kerkgangers uit te delen. De fabrikant was sportief en voldeed aan dat verzoek. Veel kerkgangers waardeerden de serie, omdat het telkens over zeer herkenbare zaken ging en de seculiere pers besteedde op positieve wijze aandacht aan de aanpak van deze kerk. Deze weg van tegendraadse humor en creativiteit is er een die kerken echt zouden moeten proberen te ontwikkelen.

Maar humor en creativiteit zijn niet altijd voldoende.

Soms moet je met scherpere woorden en acties komen. Sommige uitdagingen en problemen zijn zo groot dat humor zelfs ongepast kan zijn. Denk aan het vluchtelingenprobleem en de ecologische crisis. Maar hoe kan een – verdeelde – kerk hier goed spreken? Als ik me beperk tot deze twee mondiale problemen, zien we onmiddellijk de ingewikkeldheid van het kerkelijk spreken. Rond vluchtelingen zorg is de kerk heel dubbel. Nadrukkelijk heeft ze zorg voor vluchtelingen, maar in de politiek zitten christenen lang niet altijd bij de partijen die het meeste opkomen voor vluchtelingen. Als het gaat om het klimaat is de kerk een relatieve laatkomer qua engagement en hoor ik zelden preken die verder gaan dan het uiten van zorg rondom het klimaat. Welke voorganger durft hier echt zijn nek uit te steken?

» Wat ook helpt, is humor «

Niet spreken dus? Ja, dat moet wel, maar misschien zal het in eerste instantie een oproep naar binnen moeten zijn, een profetisch appel richting de kerkleden zelf. Als dat effect heeft, ontstaat er een mooie voedingsbodem voor het publieke spreken. Want dan ziet de samenleving dat het spreken van de kerk als twee druppels (levend) water lijkt op wat ze doet...

SAKE STOPPELS IS LECTOR THEOLOGIE AAN DE CHRISTELIJKE HOGESCHOOL EDE (CHE)

Sake Stoppels laat in zijn artikel zijn verlegenheid zien rond het publieke spreken van de kerken. Hij zegt dat alleen door een brede kerkelijke praktijk publieke woorden geloofwaardig worden. Hij ziet ruimte voor humor en creativiteit. Een paar vragen om over na te denken en in gesprek te gaan:

- Ken jij publieke kerkelijke uitspraken waarmee je blij was/bent? Zo ja, welke?
- Deel je de aarzeling van de auteur rond het publieke spreken van de kerk?
- Zijn er thema's waar de kerk zich naar buiten toe over zou moeten uitlaten?
- Hoor je in je eigen gemeente wel eens scherpe profetische oproepen rond maatschappelijke thema's? Zo ja, zie je ook effecten daarvan?

De stem van de kerk in het Groningse aardbevingsgebied

Je hoeft niet lang te zoeken naar steigers, bouwvakkers en busjes van bouwbedrijven in het dorp. Net buiten de dorpsgrens zijn de steigers en bouwvakkers verdwenen en wonen gezinnen in tijdelijke woningen, wisselwoningen. Bewoners lieten hun onveilig verklaarde huizen achter zich om intrek te nemen in een wisselwoning, in afwachting van terugkeer naar hun versterkte of vernieuwde woning. Loppersum is een dorp in transitie. Maarten Boersema in gesprek met Christiaan Kanis, Jolanda Tuma en Jako Jellema, leden van het platform Kerk en Aardbeving, over de scheuren in de huizen en in de mensen.

‘In 2018 heb ik hier intrede gedaan. De morgen daarop maakte ik een aardbeving in het naburige Stedum mee. Mensen renden angstig naar buiten om te kijken of alles nog op elkaar stond. Tijdens de kennismakingsgesprekken werd duidelijk dat ruim de helft van mijn gemeenteleden in een procedure betrokken is in verband met schade aan hun woning door de aardbevingen.’ Christiaan Kanis, predikant in de GKv in Loppersum, is aan het woord. Hij wijst naar buiten. ‘Zoals je ziet, worden daar bomen bij woningen gekapt. De woningen staan leeg en worden gesloopt, want ze zijn onveilig en niet meer bewoonbaar. Heel het dorp heeft dus te maken met deze problematiek. De helft van Loppersum ligt plat of gaat plat. Je kunt er niet omheen en dat willen we ook niet.’ Kanis is sinds kort voorzitter van het platform Kerk en Aardbeving, een platform in en rond het gebied dat te maken heeft met de gevolgen van aardgaswinning. Dit interkerkelijke initiatief laat de stem van de kerk horen temidden van onrecht en onzekerheid. ‘We willen vooral een stem van hoop en verbinding laten

klinken. Het onrecht zelf wordt al door veel andere partijen aan het licht gebracht, daaraan hebben wij niets toe te voegen. Wij zijn ook geen actiepartij, maar willen in verbinding blijven staan. Het overkomt ons gezamenlijk en dan helpt het niet om de hakken in het zand te zetten. De meeste NAM-medewerkers (Nederlandse Aardolie Maatschappij) hebben dit niet met opzet gedaan. Ik bemoei me ook niet zozeer met de oplossingen, maar zet me er vooral voor in dat we er als kerken zijn voor de Groningers.’

Scheuren

Jolanda Tuma, geestelijk verzorger in de regio, is ook lid van het platform en is deze morgen aangeschoven in Loppersum. ‘In de woningen in deze regio zitten veel scheuren, maar die zitten niet alleen in de woningen. Ook in de mensen zelf zijn scheuren ontstaan door jarenlange strijd en onzekerheid. Mensen kampen met lichamelijke en psychische klachten, doordat ze soms jarenlang leven in een bouwput en zand aan de voeten hebben.

'In de woningen zitten veel scheuren, maar ook in de mensen zelf zijn scheuren ontstaan'

Als geestelijk verzorger heb ik als taak om hier aandacht voor te hebben, maar ook om er aandacht voor te vragen. We hebben dan nog niet eens gesproken over de scheuren die dwars door straten en families heen lopen. Niet iedereen wordt namelijk op dezelfde manier behandeld. De ene bewoner in de straat wordt royaal gecompenseerd, terwijl de ander dat juist niet wordt. Dat veroorzaakt soms scheve gezichten in de straat of familie. In sommige buurten is een negatieve dynamiek ontstaan met alle gevolgen van dien.'

Mede dankzij de aandacht die de kerken in de afgelopen jaren hebben gevraagd voor de geestelijke gezondheid van bewoners van het aardbevingsgebied, is de GVA Groningen opgericht: geestelijke verzorging aardbevingsgebied Groningen. De organisatie staat los van de kerken en is er voor iedereen die zijn of haar verhaal wil vertellen. Een luisterend oor dus en een steuntje in de rug om te groeien in veerkracht, weerbaarheid en regie. Dat komt bijvoorbeeld tot uiting in 'de Proatbus' die regelmatig in de verschillende dorpen te vinden is en waar mensen hun verhaal kwijt kunnen. 'Door de GVA is er structureel aandacht gekomen voor geestelijke schade. De overheid denkt wel eens dat als het proces van versterking of vernieuwing is afgerond, alles is afgerond. Maar voor herstel van geestelijke scheuren is meestal veel meer tijd nodig. Soms lijkt het dat het proces is afgesloten, maar dan ontstaat er weer nieuwe schade. Het is om moedeloos van te worden.'

Gitaar

Jako Jellema knikt instemmend. Hij is ook lid van het platform en namens het platform afgevaardigd naar het zogeheten Groninger gasberaad. Dat is een collectief van maatschappelijke organisaties waarbij zoveel mogelijk sectoren zijn vertegenwoordigd. Van woningcorporaties tot huurverenigingen en van sociale partners tot de natuur- en milieufederaties. Het gasberaad wil ervoor zorgen dat bij het opstellen en uitvoeren van alle plannen rondom

» 'Bij een vergadering van het aardgasberaad had ik mijn gitaar mee' «

schade, versterking en perspectief voor Groningen de betrokkenheid van bewoners en organisaties maximaal is. Jellema neemt geen blad voor de mond als hij vertelt over de drijfveren om zijn werk te doen. 'De strijd tegen het onrecht geeft mij brandstof voor mijn werk. De wet schrijft voor dat als een onderneming schade veroorzaakt aan een ander, deze schade moet stoppen, door de betreffende onderneming moet worden vergoed en in de toekomst moet worden voorkomen. Die wet is ook

»»

'Shell traint overal ter wereld werknemers in safety first, maar ze negeert de veiligheid van de bewoners in Groningen, dat is vreemd'

van toepassing in Groningen, maar wordt niet nageleefd. Shell, mede-aandeelhouder van de NAM, traint overal ter wereld werknemers in safety first, maar de veiligheid van de bewoners in Groningen negeert ze, dat is vreemd.' Er klinkt boosheid door in zijn stem, maar hij wil publiekelijk vooral een stem van hoop en verbinding laten klinken. 'De eerste keer dat ik bij een vergadering van het aardgasberaad kwam, had ik mijn gitaar mee. Ik heb toen Psalm 137 gezongen. Aan de rivieren van Babylon zaten we en we huilden om Jeruzalem.' Hij is even stil als hij terugdenkt aan dat moment. 'Dat eeuwenoude verhaal kan helpen om vermoeidheid en emoties te uiten. Het is misschien ook onze taak om mensen daarbij te helpen.' Binnen zijn gemeente is dat precies wat Kanis probeert te doen. 'Ik luister naar de verhalen van gemeenteleden en probeer ruimte te scheppen voor verschillende emoties. Soms temper ik ook de verwachtingen. Er worden namelijk allerlei beloftes aan het begin van processen gedaan, maar ik heb in de afgelopen jaren nog nooit meegemaakt dat die beloftes binnen de afgesproken termijn werden ingelost. Daarbij hoop ik vanuit het geloof ook handvatten te kunnen geven, zodat de zorgen om scheuren in het huis niet het hele leven gaat beheersen.' Tuma weet hierover mee te praten. 'Het is belangrijk dat er mensen zijn die onbevooroordeeld luisteren naar de verhalen van de mensen in deze regio om vervolgens de situatie te duiden en hanteerbaar te maken. Vaak kun je de situatie zelf niet veranderen, maar wel de manier waarop je ermee omgaat.'

Gebod

Jellema, die zelf een deel van zijn jeugd in Zimbabwe woonde, haalt inspiratie uit het werk dat de waarheids- en verzoeningscommissie in Zuid-Afrika heeft verricht. 'Na het apartheidsregime heeft deze commissie uitvoerig onderzoek gedaan om de waarheid boven tafel te krijgen, maar ook hebben ze zich ingezet om verzoening te bewerkstelligen. Er loopt nu een parlementaire enquête naar de gaswinning in Groningen. Een commissie is al druk bezig met allerlei besloten verhoren om de waarheid boven tafel te krijgen. Daarmee komt er hopelijk erkenning van het leed. Wij proberen als kerken, verenigd in het platform en samen met GVA, het een en ander te organiseren om te groeien in vertrouwen. Zo willen we onder de noemer 'elkaar versterken' tijdens de openbare verhoren ook

» 'Ik zou graag samen met de NAM bidden' «

gespreksavonden in de dorpen gaan organiseren. Dat moeten avonden worden waarop iedereen zijn ervaringen kan en mag delen, waarbij we naar elkaar luisteren en met elkaar naar de toekomst kijken.' Jellema straalt als hij spreekt over deze plannen. 'Ik heb ook nog een andere droom. Wij zijn namelijk als kerk veel groter dan Shell en ook veel ouder. We kunnen putten uit een eeuwenoude traditie met rituelen. Een van die tradities is dat we aan het begin van elk seizoen met elkaar bidden voor het seizoen dat voor ons ligt. Ik zou dat graag ook een keer samen met de NAM doen. Samen bidden voor elkaar en elkaar op die manier versterken en naar de toekomst kijken.' Zijn ogen twinkelen. 'In de kantlijn kunnen we het dan ook samen hebben over het onrecht dat Groningen is aangedaan en hoe je daarmee in het reine komt.'

Groninger zondag

Tuma vindt dat ze niet achter kan blijven met haar droom. 'Ik droom ervan dat de prachtige historische kerken in Groningen een veilige plek mogen zijn in een voor velen onveilige omgeving. Het zou mooi zijn als de kerken juist in het leven van alledag zo'n ruimte kunnen zijn voor de Groningers.'

Kanis sluit aan door de inmiddels jaarlijkse traditie van de Groninger zondag onder de aandacht te brengen. Deze zondag is door het platform enkele jaren geleden in het leven geroepen en geeft uiting aan de roep om solidariteit. 'We hebben het niet de aardbevingszondag genoemd, omdat we juist hierin ook hoop willen uitstralen. Wij zijn in Groningen meer dan aardbevingen en vragen op deze zondag aan onze medebroeders en zusters in Nederland om voor ons te bidden. Het is wel moeilijk om met deze speciale zondag voet aan de grond te krijgen. Maar bij mij zijn de ogen ook pas open gegaan voor de problematiek in deze omgeving, sinds ik hier woon. Ik weet nu, het is waar dat er diepe scheuren in de ziel van vele Groningers zijn ontstaan.' Jellema knikt instemmend. 'We hebben het echt nodig dat er voor ons wordt gebeden en zijn dan ook blij dat de lezers van *OnderWeg* naar ons verhaal willen luisteren. Die erkenning doet goed.'

MAARTEN BOERSEMA IS PREDIKANT VAN DE HERENGRACHTKERK IN LEIDEN, JOURNALIST EN FOTOGRAAF

De vier verschillende stemmen van het platform Kerk en Aardbeving

Vanuit de maatschappelijke betrokkenheid die kerken van oudsher hebben, wil het platform bijdragen aan de leefbaarheid (quality of life) van de regio. Dit vertaalt zich in:

1. luisterend oor en ondersteuning voor mensen die getroffen zijn door de aardbevingsproblematiek en onzekere toekomst;
2. ontmoetingen van verschillende groepen om ervaringen en ideeën uit te wisselen en gezamenlijk perspectief op de toekomst te ontwikkelen;
3. opvang in kerken en bijgebouwen na incidenten en rampen;
4. contacten met plaatselijke overheden en deelnemen aan maatschappelijke discussies over thema's als zorg, duurzaamheid en participatiesamenleving.

Bron: www.kerkenaardbeving.nl

> Column

Het goede doen

Paulus en Petrus worden niet moe ons op te roepen het goede te doen. De een zegt: vergeld geen kwaad met kwaad, maar probeer voor alle mensen het goede te doen. De ander moedigt ons aan: wie zou je kwaad doen als je je volledig inzet voor het goede? Dat dat lang niet altijd gemakkelijk is en risico's met zich meebrengt blijkt uit het verhaal van Guido. Een sympathieke vent van rond de zestig jaar die zich inzet voor de bewoners van verpleeghuis Hemelrijk in Vlaanderen. Eerst als ergotherapeut, vervolgens als mantelzorger voor zijn moeder, maar ook als vrijwilliger. Iemand met het hart op de goede plaats, vriendelijk en goedlachs. Een man van wie iedereen blij wordt en die oog heeft voor iedereen. Geknipt om Sinterklaas te zijn. Dat is hij dan ook jarenlang in verschillende verbanden geweest. Maar daarmee was hij gestopt.

» Zou je niet nog een keer Sinterklaas willen zijn? «

Tot corona uitbrak. Voor iedereen een ramp, maar zeker ook voor de bewoners in het verpleeghuis waar zijn moeder verbleef. Een onmogelijk gevecht tegen een meedogenloos virus. De grauwsluier van de permanente dreiging van de dood zorgde voor een sombere sfeer. Zou je niet nog een keer Sinterklaas willen zijn, en dan in ons huis? Het zou de mensen zo goed doen! Lang moest hij erover nadenken. Maar hij deed het. Hij nam allerlei voorzorgsmaatregelen, zoals een week lang in quarantaine, een mondkapje over zijn baard, enzovoort. Wat was het een feest voor de mensen!

Toen ging het mis. Vlak na zijn gewaardeerde bezoek bleken veel bewoners corona gekregen te hebben. Stom toeval. Maar in de krant stond met grote letters te lezen: 'Sinterklaas blijkt superverspreider en besmet woonzorgcentrum.' Van een toevallige samenloop van omstandigheden werd een oorzakelijk verband gemaakt, zodat een schuldige kon worden aangewezen. *Trial by media* heet dat. Guido had zijn verstand moeten gebruiken.

Wat nu? Het gemakkelijkst zou zijn om elk risico in het leven te vermijden. Alleen ben ik bang dat de wereld er niet mooier op wordt, wanneer mensen als Guido verdwijnen...

ROEL VENDERBOS IS PREDIKANT VAN DE NGK KAMPEN, AFGESTAAN ALS GEESTELIJK VERZORGER IN EEN VERPLEEGHUIS

Bidden voor Oekraïne

Naar aanleiding van de Russische inval in Oekraïne riep de Oekraïnezending eind februari op tot gebed. Deze organisatie is een missionair samenwerkingsverband van GKv-kerken in Gelderland en Flevoland. Deze kerken ondersteunen al jaren plaatselijke projecten in Oekraïne. Aan de gebedsoproep is op diverse plaatsen gehoor gegeven. Apeldoorn-centrum (GKv) verspreidde de oproep binnen de gemeente en Levend Water (GKv Almere) hield een gebedssamenkomst waarin ze via een livestream verbonden waren met de broers en zussen in Chmelnytsky, in het westen van Oekraïne. De Oekraïnezending participeert in het Christelijk Platform Oost-Europa, dat ook een online gebedssamenkomst belegde. Ook kerken buiten de regio, zoals de samenwerkingsgemeente CGK-GKv-NGK in Hengelo en de Kruiskerk in Meppel belegden bidstonden. Op www.oekraïnezending.nl wordt steeds het laatste kerkelijk nieuws vanuit het getroffen gebied geplaatst. Gebed blijft nodig!

Buurten met de Bijbel in Rijsbergen

Op 2 maart jongstleden begon de veertigdagentijd. In Rijsbergen (NGK) is voor die periode in het kerkelijke jaar een bijzondere samenwerking gestart. In het van Goghkerkje in Zundert kun je op zes woensdagmiddagen op weg met verhalen uit de veertigdagentijd. Het project wordt als volgt aangekondigd: 'In de veertigdagentijd trekken we met Jezus mee door de woestijn naar Jeruzalem. Van de verzoeking in de woestijn tot en met de intocht

» 'Met Jezus mee door de woestijn' «

in Jeruzalem, de instelling van het Avondmaal, de kruisiging op Golgotha, en verder tot op de morgen van Opstanding/Pasen.' De Nederlands Gereformeerde Kerk van Rijsbergen e.o. 'Diakonia', de Protestantse Kerk van Zundert en twee rooms-

katholieke parochies werken hierin samen.

De genoemde kerken werken ook buiten de veertigdagentijd samen. Zo is er bijvoorbeeld het zogenoemde Luisterhuis: 'Een initiatief van de gezamenlijke kerken in de regio Zundert en Rijsbergen dat bedoeld is om een plek te bieden voor ontmoeting en gesprek onder het genot van een kopje koffie.'

‘Fijn dat je naar me om cake’

Dalfsen telt twee Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) en een Nederlands Gereformeerde Kerk. Ze willen samen verder en om dit onder de aandacht te brengen, is bij alle leden in de drie gemeentes onder het motto ‘Fijn dat je naar me om cake’ een cake bezorgd. Bij de cake zaten een kaartje en een informatieboekje over de laatste stand van zaken in het samengaan van de drie kerken. Op 17 maart is er een gespreksavond voor de gemeenteleden aan de hand van twee in het boekje genoemde punten: ‘samen groeien’ en ‘samen bloeien’. Het gaat om een hybride bijeenkomst: een fysieke vergadering plus de mogelijkheid om online mee te doen. In het boekje staan vragen die zijn verzameld uit de drie kerken: ‘Hoe kunnen we straks weer samenkomsten houden waar iedereen zich thuis voelt? Hoe hebben we als kerk aandacht voor iedereen? Hoe ziet het pastoraat er straks uit?’. Deze vragen komen aan de orde tijdens de bijeenkomst. Voor het samengaan is al een datum vastgesteld, 3 september 2023: ‘Groot feest in de kerk, want we gaan trouwen.’

 Meer informatie vind je op www.gkvdalfsen.nl.

Lokale omroep en corona

In de afgelopen tijd hebben veel kerken veel werk verzet om mensen optimaal te laten meeleven via onlinediensten. Op diverse plekken speelde daarbij ook de al aanwezige lokale omroep een rol, zo ook in Nunspeet. Samenwerkingsgemeente NGK-GKv De Brug maakte in 2020 dankbaar gebruik van RTV Nunspeet. Vrijwel elke zondag waren er zo'n 600 views voor een kerkdienst uit een van de meewerkende kerken. Daar kwamen en komen dan ook nog de mensen bij die via de kabelkrant meekijken. In een latere fase van corona stopte De Brug met meedoen binnen de lokale omroep, recent is de medewerking opnieuw gestart vanuit het besef dat ook via dit middel een grote groep mensen bereikt kan worden. Alle aan de lokale omroep in Nunspeet deelnemende kerken betalen een bijdrage in de kosten van de omroep.

En verder

- Jarig geweest eind vorig jaar en het niet echt met elkaar kunnen vieren? In Haulerwijk zijn er voor begin maart een paar inhaalochtenden gepland voor wie in de genoemde tijd 75 of ouder geworden is. Het organiseren van deze ochtenden is een van de manieren waarop GKv en PKN in Haulerwijk samenwerken.
- Bij de Ichthuskerk in Den Haag (GKv) kun je de producten van 'rechtstreef' afhalen. Daarbij gaat het – zie www.rechtstreef.nl – om streekproducten die besteld kunnen worden. De zogenoemde wijkchef zet het winkeltje op in de kerk. De kerk brengt hier geen kosten voor in rekening; het geeft de kerkelijke gemeente gelegenheid om buurtbewoners te ontmoeten.
- Laat je catechisanten kennismaken met het werk van Open Doors en ze gaan ermee aan de slag. Dat gebeurde in de Petrakerk te Bunschoten (GKv). De catechisanten hebben hun keukenschort aangetrokken en zijn gaan koken voor de gemeente, dat wil zeggen: voor wie iets bij hen besteld had. De opbrengst was voor Open Doors.

Ontwapenend leven

Het zegenen van je vijanden is een rode draad in het Nieuwe Testament. Jezus onderwees en leefde het. Paulus ook. Volgelingen van Jezus hebben het ook te leven. Dat is nogal wat. Waarom wil Jezus dat? En vooral: hoe moet dat? Wij hebben de neiging om te reageren als een neushoorn of als een egel. Maar Jezus wijst ons een andere weg.

Vergeld geen kwaad met kwaad, en als u wordt uitgescholden, scheld dan niet terug; zegen juist, opdat u ook zelf zegen ontvangt, want daartoe bent u geroepen. (1 Petrus 3:9)

Soms zijn er mensen die je het leven moeilijk en zuur maken. Ik denk aan wat onze overburen meemaakten. Hij was een pinksterbroeder, ik een gereformeerde dominee en een tijdlang kwamen we eens in de maand bij elkaar om te bidden voor de buurt. Juist in die tijd kreeg hij een conflict met de burens, echt een gevalletje rijdende rechter... Het ging over de tuinmuur, ik bespaar je de details. De buurman was enorm boos. Hij en zijn vrouw draaiden hun hoofden weg en gingen over tot pesterijtjes. Hij spande zelfs een rechtszaak aan die hij op alle punten verloor. Wat het er overigens niet beter op maakte.

Mot met de burens, hoe beroerd kan dat zijn. Sommige mensen verhuizen erom. Maar ook op andere manieren kunnen mensen je het leven zuur maken. Tijdens de wedstrijd is er een tegenstander die je constant treitert. Een klasgenoot roddelt over je, maakt dingen van je stuk, stoekt anderen tegen je op. Je collega's passeren jou keer op keer, je chef intimideert je, doet niet eerlijk. Hoe reageer je dan?

Neushoorn of egel

Van de Marriage Course heb ik geleerd dat de een reageert als een neushoorn, de ander als de egel. Wordt een neushoorn bedreigd, dan stormt hij erop af, met de hoorn naar voren, een rood waas voor de ogen. Ofwel, op het voetbalveld delen we een gemene schop uit. Tegen de burens steken we de middelvinger op. Wordt een egel bedreigd, dan rolt-ie zich op, de stekels overeind – een defensief mechanisme. De ander merkt het misschien niet, maar van binnen broeit de woede. Onze pinksterbroeder deed vanaf het begin wat in 1 Petrus 3:9 staat (en wat ook Jezus leerde). Hij bleef vriendelijk, bleef groeten, bleef voor de burens bidden, bleef hen in gedachten zegenen. Wat dit met hem deed, daarover straks. Maar eerst dat zegenen van je vijanden. Het is een rode draad in het Nieuwe Testament. Jezus onderwees en leefde het. Paulus ook. Volgelingen van Jezus hebben het ook te leven. Waarom?

Vredestichters

Allereerst omdat je daarmee de vrede dient. Telkens wanneer het gaat over het zegenen van je vijanden, geen kwaad met kwaad vergelden, valt het woord vrede. Gelukkig de vredestichters. 'Stel alles in het werk om met alle mensen in vrede te leven. Wie gelukkig wil zijn, moet

voortdurend vrede nastreven' (1 Petrus 3:11). Kwaad met kwaad en hard op hard leidt eigenlijk altijd tot escalatie. De een schreeuwt, de ander gaat harder schreeuwen, de een slaat, de ander gaat harder slaan. Hoe doorbreek je die spiraal van woede en agressie? Door ontwapenend te reageren. Door iets verrassends te doen. Door vriendelijk te zijn tegen wie onvriendelijk is, door beleefd te blijven tegen wie onbeleefd is, door rust te bewaren waar anderen hun zelfbeheersing verliezen, door liefde te geven aan wie haat verspreidt. Zo doen vredestichters.

Vrijheid

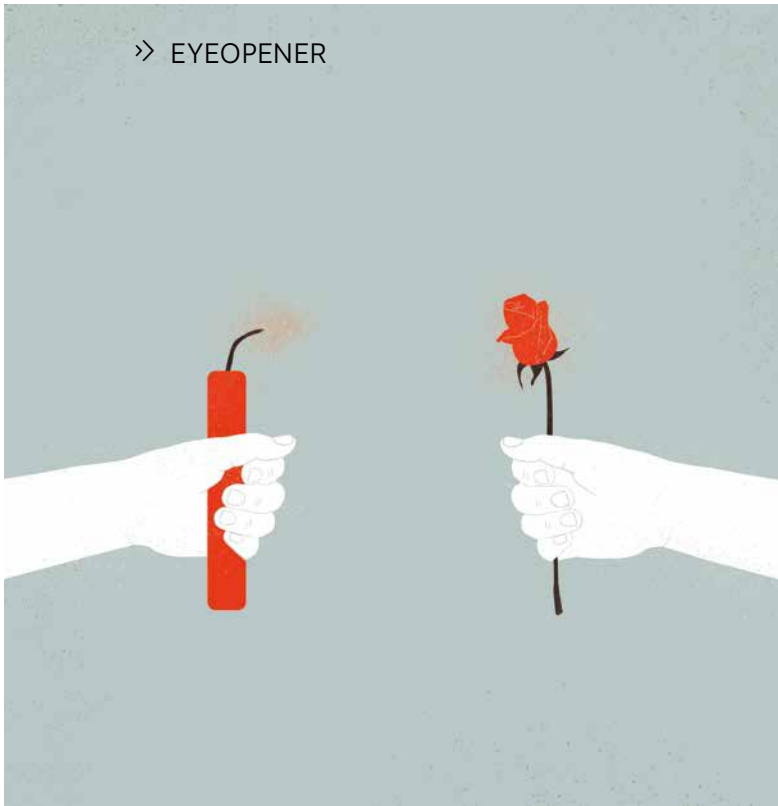
Maar er is meer reden om ontwapenend te reageren. Er gebeurt iets met jezelf als je zegenend leeft. De vrede die je over de ander uitroept, keert tot je terug, ook als die vrede wordt afgewezen. 'Zegen, opdat je ook zelf zegen ontvangt', schrijft Petrus. En Paulus: 'Laat je niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede.' Mensen die je het leven zuur maken, kunnen onder je huid gaan zitten. Zij zijn als een kille wolke voor de zon. Hoe onttrek je je aan die negatieve invloed die de ander op jou heeft? Door voor die ander te bidden, door die zelfs te zegenen. Zo blijf je hem of haar als een medemens zien, iemand van wie God houdt, iemand in wie God mogelijkheden ziet. Een totale wisseling van perspectief dus. Je laat je niet door het kwaad beïnvloeden, manipuleren, maar bent in zekere zin ongenaakbaar. Je staat in de vrijheid. En dat is heerlijk!

>> Je mag toch voor jezelf opkomen? <<

Precies dat gebeurde bij onze evangelische overbuurman. De situatie liep niet uit de hand. Met de buurman kwam het niet goed, maar de buurvrouw ontdeedte en het contact werd min of meer hersteld. Hij zelf ervoer innerlijke vrijheid. Doordat hij de ander bleef zegenen, ging daar voor hemzelf zegen van uit. De situatie zelf kantelde niet, maar er was iets bij hem gekanteld.

Dat het moeilijk is om je vijand te blijven zegenen staat buiten kijf, of je nu de inborst van een neushoorn hebt of die van een egel. Dit staat zo haaks op je natuur! Het

>>

Wanneer hier het recht zijn loop niet krijgt, parkeer dan je woede bij God en leg het in zijn handen. Dat kan dan net de innerlijke ruimte geven om vervolgens te zegenen.

Ten slotte, breng het niet alleen bij God, maar leef met en uit God. Wie is Hij? Hoe is Hij? Jezus zegt: 'Je Vader in de hemel laat elke dag zijn zon opgaan over goede en slechte mensen en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.' Dat is zijn geduld, dat is zijn barmhartigheid. Leef daaruit, volg Hem daarin na. Dat kan door je hart te openen voor zijn kracht, zijn Geest, zijn liefde.

» Een vredestichter legt het in Gods handen <<

druist ook tegen ons rechtsgevoel in. Iemand is hartstikke gemeen tegen je en jij moet aardig blijven? Da's niet eerlijk! Je mag toch voor jezelf opkomen? Zo voed je je kinderen toch ook op? Er moet toch ook recht gebeuren, je hoeft niet over je heen te laten lopen. Het mooie is dat de Bijbel niet aan deze vragen voorbijgaat. Een paar opmerkingen.

De minste

Ten eerste, God heeft het recht lief. Hij heeft instanties gegeven die het recht handhaven. Daarop mag ook een volgeling van Jezus een beroep doen, waarbij ook dan de tegenpartij gezegend blijft worden. Neem Paulus. Hij werd herhaaldelijk onrechtmatig aangeklaagd, maar verdedigde zich dan met verve. Toen hij speelbal werd van politieke machts spelletjes, beriep hij zich op de keizer van Rome. Neem Jezus. Hij werd verdacht gemaakt, beschuldigd en er zijn meerdere momenten dat Hij daarover het gesprek aangaat met zijn tegenstanders. Nog belangrijker, Jezus was de minste, maar niet vanuit een slaafse houding, maar koninklijk en innerlijk vrij. Daarom mogen ouders van kinderen die vanuit een minderwaardigheidsgevoel over zich heen laten lopen, opgelucht ademhalen als hun zoon of dochter een keer stevig van zich afbijt.

Machteloos

Soms is er een situatie van onrecht waarin geen beroep op een aardse rechter mogelijk is. Je staat machteloos en alles in je schreeuwt erom om voor eigen rechter te spelen. Die boosheid mag er zijn. Maar een vredestichter legt het in Gods handen. 'Wreekt uzelf niet.' Maar hoe verdraag je dit onrecht? Petrus haalt Psalm 34 aan: 'De Heer verliest de rechtvaardigen niet uit het oog en luistert naar hun gebeden, maar Hij keert zich tegen wie kwaad doen.' (1 Petrus 3:12) Stel je vertrouwen op de HERE. Hij ziet het, Hij weet het, Hij staat erboven en zijn gerechtigheid komt.

Missionair leven

Hoe maken volgelingen van Jezus het verschil in onze samenleving? Wat is missionair leven? Dat zit 'm niet in actie zus of project zo. Dat speelt zich af op een veel dieper, spannender en uitdagender niveau: in de omgang met de mensen op de weg, op je werk en, ook dat, in de kerk. Zegenen waar je van nature geneigd bent te vloeken. Vrede uitdragen waar je van nature geneigd bent de vuist te ballen. En dat door de verbinding met God, Jezus, zijn Geest.

JAN MUDDÉ IS PREDIKANT VAN DE LASONDERKERK IN ENSCHEDE

Vragen om over door te praten

- Zijn er momenteel mensen die jou het leven zuur maken?
- Hoe reageer jij daarop?
- Ben jij meer een neushoorn of een egel?
- Welke ervaring heb jij zelf opgedaan met 'ontwapenend leven'?
- Neem een moment de tijd voor een gebed of een lied, bijvoorbeeld 'Vrede van God, de vrede van God, de vrede van God zij met jou.' Denk aan iemand met wie je goed bent, met wie je overhoop ligt, die je bezeerd heeft en bid het, zing het met hem/haar voor ogen.
- Deze eyeopener is geschreven voor de brute inval van Rusland in Oekraïne plaatsvond. Welke lijntjes uit deze overdenking zijn op die ten hemel schreiende situatie wel of niet van toepassing?

Lees-, kijk- en luistertips

VOOR GELOOFS- EN GEMEENTEOPBOUW

Veranderingsprocessen in de kerk

Heb je komend voorjaar de tijd en energie om te reflecteren op je werk in de kerk? Een tip met een wat hoger prijskaartje, maar zeker de moeite waard voor iedereen die zich op wat voor manier dan ook bezighoudt met gemeenteopbouw. Op 30 maart start bij de CHE de vierdaagse cursus *Veranderingsprocessen in de kerk*. De cursus is bedoeld voor iedere predikant, jeugdleader, diaconaal werker enzovoort die bezig is met concrete verandering in zijn of haar gemeente. Aan de hand van studiemateriaal en je eigen casus ga je aan de slag met vragen rond verlangen en visie, het afbakenen van je project en het maken van een plan van aanpak. Er is tijd voor intervisie en het voorleggen van je eigen vragen en ervaringen.

Docenten zijn onder andere Sake Stoppels (lector theologie) en Sabine van der Heijden (docent). De post

HBO-cursus beslaat vier woensdagen en vraagt daarnaast de nodige zelfstudie. De kosten bedragen € 455,- per deelnemer.

 Meer informatie via www.che.nl/opleidingen-aanbod. Filter op deeltijd, post-hbo en theologie.

Laat je veertig dagen bevragen

Natuurlijk zijn er talloze vragen die we in geloof kunnen stellen. Vragen over ons eigen leven, over wie God is, over de betekenis van het evangelie. Maar nu eens andersom: welke vragen mag Jezus jou stellen? Het nieuwe boekje van Marien Kollenstaart stelt je 40 vragen van Jezus die je uitdagen om je te bezinnen op je geloof, je levensstijl en je roeping.

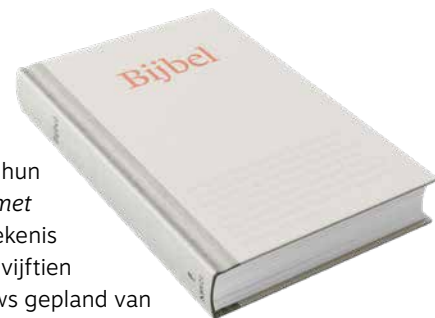
Het begint iedere dag met een moment van stil worden en luisteren naar de Bijbel, gevolgd door een korte uitleg. Dan is er ruimte voor bezinningsvragen en een witte bladzijde. Hier kan jouw antwoord een plek krijgen. De dag sluit af met een kort gebed. Het boek is geschreven voor de veertigdagentijd, maar de vlot geschreven inhoud is ook daarbuiten uitstekend geschikt om je te laten prikkelen.

 Marien Kollenstaart, 40 vragen van Jezus die uitdagen is uitgegeven door Vuurbaak

Bloggen over de Bijbel

Het zal je niet zijn ontgaan dat de NBV21 is verschenen. Het Nederlands Bijbelgenootschap viert dit op allerlei manieren, onder andere met een serie op hun website onder de titel *Op weg met de NBV21* die gaat over de betekenis van de Bijbel anno nu. Er staan vijftien verschillende blogs en interviews gepland van en met onder andere René de Reuver, Samuel Lee en Marc ten Brink. Zij vertellen iets over de betekenis van de Bijbel in hun eigen leven, maar ook over het belang van een goede vertaling voor hun werk als theoloog. Marc ten Brink: 'Het licht dat nooit verdwijnt. Deze woorden komen vaak bij me boven als ik met de Bijbel bezig ben. De Bijbel is voor mij het boek dat me brengt bij de bron van het Licht, God zelf. Met dit Licht is er leven, leven dat eeuwigheidswaarde heeft. Ik vind het een enorm voorrecht dat ik als predikant dit leven mag zien oplichten in mensen, zelfs op momenten dat je het helemaal niet verwacht.'

 Op weg met de NBV21 verschijnt wekelijks op www.debijbel.nl/bericht.

Pleidooi voor een kerk die niet relevant wil zijn

Veel kerken in Nederland laten zich heel wat gelegen liggen aan de samenleving. We willen solidair zijn, een naaste onder medeburgers. Dat bleek wel in coronatijd. Veel kerken bleven dicht uit solidariteit met de rest van de samenleving. Bovendien wil de kerk ertoe doen en dat kan niet als je je afkeert van de samenleving. Deze sterk sociale oriëntatie heeft een keerzijde. We dreigen de scherpte van het evangelie daardoor over het hoofd te zien.

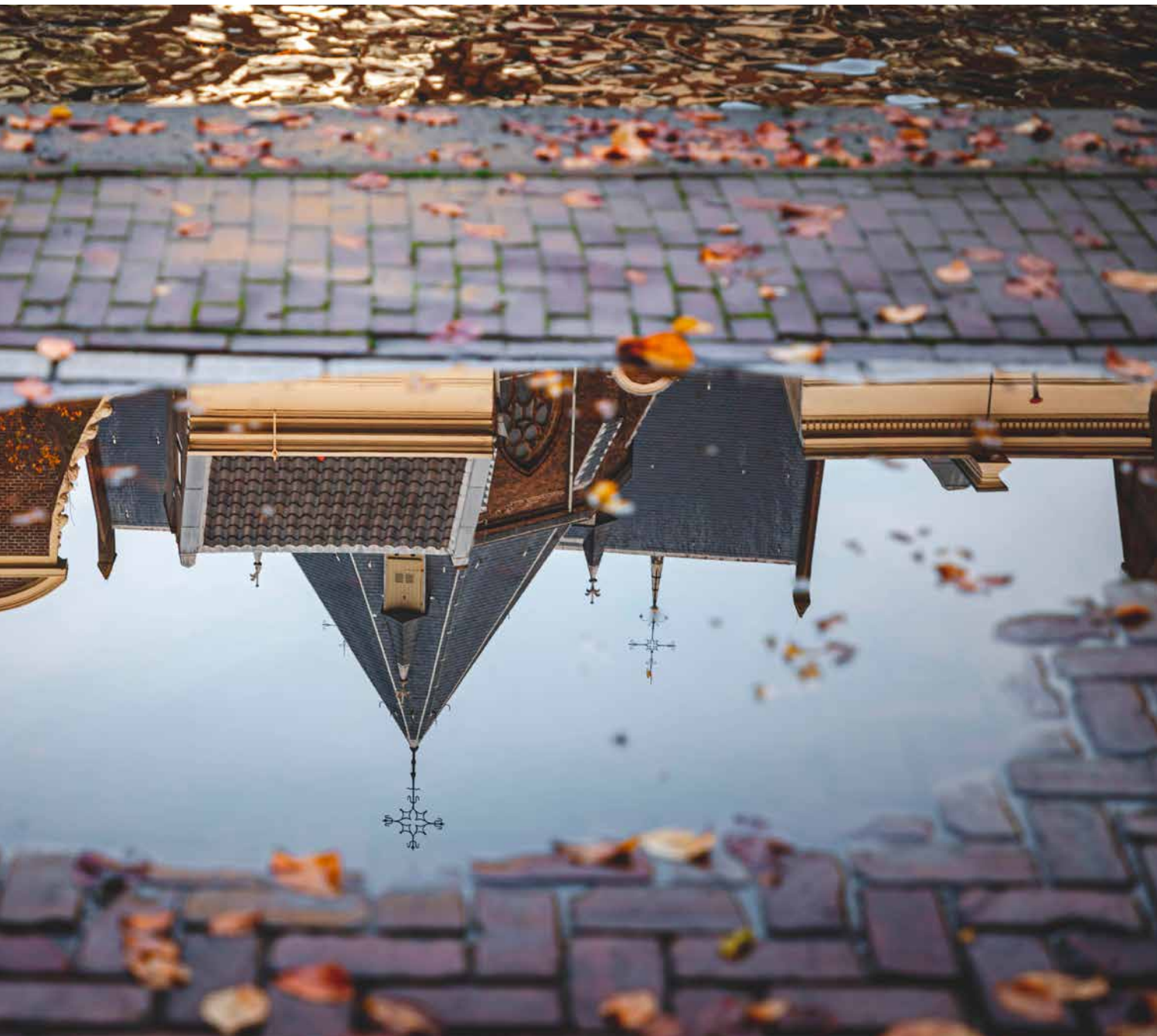
Nederland kent – gelukkig – een scheiding van kerk en staat. In bijvoorbeeld het Rusland van nu zijn de geestelijke en wereldse macht sterk verweven. Ook in Amerika groeiden recent evangelicale christenen en de autoritaire Trump vervaarlijk dicht naar elkaar toe. Dit soort gekonkelfoes maakt gelovigen blind voor de grimmige kant van het eigen politieke systeem.

In Nederland geldt voor veel kerken niet de staat, maar de samenleving als belangrijk oriëntatiepunt. Of het nu gaat om grensoverschrijdend gedrag, klimaatverandering of maatschappelijke polarisatie: de thema's waarover we het in Nederland met elkaar hebben, spelen ook in de kerk. We zijn kerk midden in de samenleving. Sterker nog, de kerk is voor velen een vorm van samenleving.

Buitenperspectief

Deze sterke identificatie maakt onze kerk, net als die van Russische of Amerikaanse christenen, kwetsbaar. Dat leerde ik van theoloog Erik Borgman. In 2020 mocht ik hem voor mijn werk bij het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie interviewen. In het gesprek analyseerde hij dat veel hedendaagse gelovigen erover klagen dat de kerk er niet meer toe doet in de samenleving. 'Dat verraadt', stelde Borgman, 'dat zij hun geloof 'van buiten' bekijken.' Dit buitenperspectief zou wel eens het zicht kunnen vertroebelen op wat geloven eigenlijk is. Het is, stelt Borgman, 'alsof we steeds moeten laten zien, ook aan onszelf, dat geloven ergens goed voor is.' Dat is eigenlijk heel vreemd. 'Je vraagt je toch ook niet af waar het goed

voor is dat jij met je vrouw samenwoont. Dat doe je, omdat je dat intrinsiek goed vindt.'

Verschuiving

Door onze gerichtheid op de samenleving en haar mores, dreigt niet de verhouding God-mens, maar de verhouding mens-samenleving bepalend te worden voor onze moraal. Dat doet geloven geen recht. Geloven gaat niet over 'van betekenis zijn'. Geloven is betekenis. Het evangelie is het goede leven. We geloven, omdat het leven met Jezus het goede samenleven is. Als we vooral maatschappelijk en sociaal met ons geloof bezig zijn, dreigt er sluipenderwijs een verschuiving plaats te vinden in wat we beschouwen als het goede leven. Net als in een relatie is de vraag

naar het goede van de kerk een vreemde. Waarom vragen we ons dat eigenlijk af? Voor wie moeten we wat bewijzen? We geloven toch niet, omdat we er een betere samenleving mee krijgen? Zoals onze broeders en zusters in Amerika of Rusland wel erg dicht tegen autocratische leiders aanschurken, zo dreigen wij in onze ethiek met handen en voeten gebonden te zijn aan de samenleving. Net als in Amerika of Rusland, dreigen daardoor de radicaliteit en de scherpste van het evangelie uit het zicht te raken.

Relevant of radicaal

Als we – bewust of onbewust – bezig zijn met onszelf te richten op de samenleving, bijvoorbeeld omdat we een

>>

'relevante kerk' willen zijn, dan missen we misschien wel hoe tegendraads het evangelie vaak is. Volgens mij zoeken veel moderne gelovigen daarom naar de betekenis van hun geloof.

Wat maakt christelijke ideeën en idealen nu anders dan andere overtuigingen in de samenleving? Is de kerk nu zo wezenlijk anders dan een gezelligheidsvereniging? We belijden dat het alles uitmaakt. Toch knagen deze vragen wel een beetje. Zou het idee van maatschappelijke relevantie ons hier niet juist een beetje in de weg zitten? Als we leven vanuit het evangelie, het goede leven zelf, dan zou dat toch voor zich moeten spreken? Al nadenkend over waar de schoen wringt, kom ik op twee voorbeelden. Beide actuele thema's waar een sociale ethiek een evangelische ethiek misschien wel in de weg zit. Er zijn er vast meer.

» Ten diepste willen we geen verandering «

Geld

Het eerste thema betreft onze omgang met geld. Nederlanders zijn gemiddeld genomen rijk. Heel erg rijk. Ik bedoel niet de pakweg 300.000 miljonairs in ons land, maar de meeste Nederlanders. Veel mensen kunnen gedurende hun leven een aantal keer verhuizen naar een groter huis. We besteden gemiddeld slechts acht procent van ons inkomen aan voedsel en er is veel geld voor luxegoederen. Bij de huidige Patriarch van Constantinopel, Bartholomeus, las ik ooit de stellige uitspraak dat vermeerdering van rijkdom zonde is, wanneer het je niet meer op je medemens betreft. Kort door de bocht: wie meer krijgt, kan meer geven. Zo niet, dan is geld te belangrijk voor je. Zou hier ruimte zijn voor groei? Goede doelen in Nederland haalden 3,2 miljard euro op in 2020. Het Bruto Nationaal Product in dat jaar was 912 miljard euro. Als je van geld dat je over hebt ergens op de wereld mensen van de straat kunt houden, kunt voeden of kunt genezen, is het dan ethisch om het aan jezelf te besteden? Zouden we hiervan vaker wakker liggen, als we niet uitgingen van onze eigen samenleving als norm?

Klimaat

Het tweede thema is klimaatverandering. Veel kerken zijn bezig met het thema duurzaamheid. Zonnepanelen op kerkdaken, betere isolatie, de buurt vergroenen: het is mooi werk. Radicaal is het alleen niet. Mens en samenleving worden weliswaar bekritiseerd, maar met welke consequentie? Wie leeft zoals de meeste

anderen, is door arbeid en consumptie onderdeel van een wereldwijde machine die de natuur in rap tempo opsoupeert. Niet alleen doordat die aarde opwarmt, maar ook omdat we haar biodiversiteit enorm verschraken. De Engelse activist en christen Paul Kingsnorth gaf zijn strijd voor milieubehoud op, omdat hij zag dat we wereldwijd vooral proberen om in onze behoeften te kunnen blijven voorzien. Ten diepste willen we geen verandering, stelt hij. Kingsnorth is pessimistisch over de toekomst, maar hoopvol over zijn eigen kleine boerderijtje waar hij zelfvoorzienend en circulair probeert te leven.

Ik ben weleens bang dat het in Nederland nog veel te gewoon is om te hechten aan bijvoorbeeld je comfortabele warme huis, je auto of welke luxe dan ook. Er zijn glimpen van hoop: christelijke communes, nieuwe ecowijken, gemeenschappen die leven 'uit de container'. Maar nog maar weinig kerken kleuren echt buiten de maatschappelijke 'huisje-boompje-autootje'-lijntjes. Zou de kerk hierin niet radicaler naar een alternatieve vorm van leven kunnen zoeken?

Verlies en scheiding

Sociaal zijn behoort tot het hart van het evangelie. Het zou ons kunnen helpen als we die heilige roeping wat minder associëren met de samenleving als zodanig. Het evangelie zou meer glans kunnen krijgen als we niet vanuit een sociaal-maatschappelijke, maar vanuit een evangelicale blik zouden kijken naar bijvoorbeeld ongelijkheid of klimaatverandering.

» Het is tijd voor een scheiding van kerk en samenleving «

Wie zijn leven zal willen behouden, zal het verliezen, zegt Jezus (Marcus 8:35). Misschien hoeven we niet bang te zijn voor verlies – van maatschappelijke relevantie voor de kerk bijvoorbeeld. Misschien kan zo'n verlies ons zelfs wel dichterbij God brengen. Met de scheiding van kerk en staat hebben we in Nederland nu zo'n tweehonderd jaar ervaring. Volgens mij is het tijd voor een volgende stap. Het is tijd voor een scheiding van kerk en samenleving.

LAMBERT PASTERKAMP IS ALGEMEEN WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER BIJ HET WETENSCHAPPELIJK INSTITUUT VAN DE CHRISTENUNIE

Een generatie die uitdaagt

Veel christelijke jongeren twijfelen. Ze zijn onzeker en soms zoekend naar wat ze geloven en hoe ze dat vormgeven. Daarbij lijkt het alsof we in de kerk vaak geen boodschap hebben aan de omgeving waarin jongeren leven. Hoe kunnen we hen helpen om hun geloof vorm te geven in het dagelijks leven? Door vooral naar jongeren te luisteren, heb ik gemerkt.

Toen ik het thema van deze *OnderWeg* las, moest ik denken aan het boek *Herstellers* van Gaby Lyons. Als gecommiteerde mag ik al heel wat jaren eindgesprekken voeren op de Evangelische Hogeschool in Amersfoort. Fantastisch om te doen! Het is mij opgevallen dat veel jongeren geïnspireerd zijn door dit boek. Ik merk dat zij zicht krijgen op wat het evangelie concreet voor hen kan betekenen. Dat christen-zijn eigenlijk over hele gewone dingen gaat.

Betrokken

Deze jongeren worden uitgedaagd. Ze willen betrokken zijn op andere mensen. Ze keuren andere mensen en hun cultuur niet af. Ze willen, zonder oordeel, door een bril van genade kijken en dit activeert hen. Waar het kan, proberen ze herstel te brengen in de gebroken wereld waarin ze leven.

Deze jongeren zeuren en klagen niet over het hoe het was en nu is, maar gaan zelf aan de slag. Dat kan door dienend aanwezig te zijn in de samenleving, in de kerk, maar ook via film, muziek en kunst. Geloven is niet passief consumeren en over iets nadenken en discussiëren, geloven is actief en gericht op de ander.

Geroepen

Deze jongeren ontdekken dat elk stukje van de maatschappij gezien kan worden als een plek waar je door God geroepen kunt zijn. Je hebt niet alleen invloed

op het koninkrijk door actief te zijn in de kerk, maar juist door 'echte' verbanden te leggen tussen geloof en school/werk/sport/uitgaan enzovoort. Je kunt als christenen overal invloed uitoefenen en tot eer van God aanwezig zijn.

Deze jongeren weten dat christen-zijn verschillende seizoenen kent. Het vuur van je geloof kan doven en iedereen is vatbaar voor verleidingen. Daarom is geestelijke discipline enorm belangrijk: bidden, bijbellezen en diensten/jeugdgroep bezoeken. Ook al is dit soms enorm saai!

» Je kunt als christenen overal invloed uitoefenen «

Verbonden

Deze jongeren vinden het belangrijk om echt aanwezig te zijn. Goed te luisteren, bewust te zijn van wat de ander nodig heeft. Ze willen leven in een gemeenschap en beseffen dat we vaak op onszelf gericht zijn en in onverbondenheid leven. De kerk mag voor hen een plek zijn waar intimiteit, nabijheid, dienstbaarheid en aanwezigheid kan groeien. Waar ruimte is voor kwetsbaarheid.

Samengevat, ze beseffen dat Gods genade niet alleen bedoeld is voor het leven na dit leven, maar ook voor het hier en nu. Ze verlangen ernaar een boodschap van herstel te belichamen, zodat de wereld meer wordt zoals God haar heeft bedoeld. Ze trekken zich niet terug, maar vinden belangrijk om aanwezig zijn in de wereld en zich toe te wijden aan gemeenteleden en mensen buiten de gemeente.

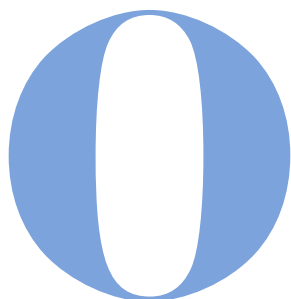
Deze jongeren inspireren mij! Ze dagen mij uit om na te denken hoe wij hun gaven en talenten kunnen inzetten voor de kerk in Gods koninkrijk. Hoe dagen ze jou uit?

ANKO OUSSOREN IS JONGERENWERKER IN HARDINXVELD-GIESSENDAM EN WERKT ALS ADVISEUR BIJ KERKPUNT

GKV-PREDIKANT ATZE BUURSEMA ZIET ZIJN KERK LEEGLOPEN:

‘Ik heb geen succesverhalen’

Ooit zag Atze Buursema groei in zijn gemeentes. Inmiddels vertrekken zijn gemeenteleden naar andere kerken en ziet hij ongeloof onder jongeren – tot aan zijn eigen kinderen toe. ‘Als het erop aankomt, zijn we allemaal losers en is dit een kerk van losers.’

Op een zondagmorgen, hij moest preken, werd Atze Buursema wakker met stekende pijn. Het zal wel van die ijzelval van gisteren zijn, dacht hij. De pijn werd erger, maar de kerkdienst afzeggen op zondagmorgen, dat wil je niet. Toch maar naar het ziekenhuis. Een reeks onderzoeken volgde – de dienst werd afgezegd. Al snel werd duidelijk waar de artsen naar zochten: kanker; een jaar later bleek het daar inderdaad om te gaan. Atze Buursema vertelt het verhaal in zijn studeerkamer in Voorthuizen. Hier schrijft hij, omringd door boeken, op zijn laptop aan een lange houten tafel zijn preken. Vóór coronatijd ontving hij hier ook wel catechisanten en pastoraalanten.

Inmiddels gaat het goed met de dominee, bestralingen deden hun werk. Elke woensdagmiddag tussen vijf en zes staat hij op het voetbalveld waar hij de allerkleinsten traint. ‘Ach, dat is zo leuk,’ straalt hij. ‘Sommigen noemen me juf of meester. Ze kunnen nog niets, maar na een paar trainingen zie je: ze gaan vooruit!’ Zijn drijfveer? ‘Elk kind een kans geven. Na elke wedstrijd beloon ik goed gedrag. Een jongetje dat niet goed kan voetballen, maar wél een prachtige sliding maakte, kan prins of koning worden.’

Atze Buursema groeide op in het noorden van het land: geboren in Groningen, opgegroeid in Assen. Moeder was onderwijzeres en vader vertegenwoordiger. Na Atze werd nog een zus geboren. ‘Mijn moeder was als gereformeerd-synodaal meisje vanwege haar huwelijk vrijgemaakt geworden. Ik kom niet uit een heel overtuigd vrijgemaakt nest, maar mijn ouders waren wel loyaal. Ik ging naar een vrijgemaakte school. Anderzijds: op zondag mochten we soms televisie kijken, bijvoorbeeld als we ziek waren. Ook gingen we meestal niet op nieuwjaarsochtend naar de kerk. Totdat ik er zelf op aandrong om toch te gaan. Ik was vrij serieus in geloof, God en kerk.’

Wilde je toen ook al predikant worden?

‘Nee, om die reden wilde ik ook geen gymnasium doen. Waarom zou ik vijf uur langer op school zitten als ik toch geen dominee wilde worden? Dan ging ik liever voetballen. Tot ik in VWO 6 zat en in veel kerken werd gebeden of er toch jongens gevonden konden worden die in Kampen wilden studeren. Toen kwam het naar me toe, maar ik dacht ook: ik heb geen Grieks en Latijn, dus het kan niet. Omdat ik van kinderen houd, werd het pabo. De godsdienstlessen van Martin van Veelen vond ik daar zo interessant en boeiend dat ik er meer van wilde weten. Intussen zeiden verschillende mensen vanwege het predikantentekort tegen me: “Atze, is dominee worden niet iets voor jou?” De doorslag gaf het moment waarop ik aan de pabodirecteur vertelde dat ik overwoog om theologie te studeren. Hij zei: “Als je dat overweegt, moet je het nu doen.” Dat ervoer ik als een stem van God. Dezelfde dag heb ik de universiteit gebeld. Daarna volgde ik een jaar lang privéles Grieks en Latijn, waarna ik naar Kampen kon.’

MS

Hij vertelt over zijn vader die overspannen werd toen Atze tien was. Toen was diens ziek-zijn begonnen: een soort MS. ‘Hij ging raar lopen, kreeg evenwichtsstoornissen en verstandelijk ging het ook niet goed. Hij werd maar 57 jaar. Ik was toen 25. Het drukte een stempel op ons gezin.’

»»

Atze Buursema (60) is sinds 2015 predikant in de GKv Barneveld-Voorthuizen. Daarvoor stond hij in Amersfoort-West, Utrecht Noord/West, Breda en Almkerk-Werkendam; in laatstgenoemde gemeente startte hij als predikant in 1990. Hij is getrouwd en heeft zes kinderen.

Wat was je vader voor iemand?

‘Ik heb mijn vader eigenlijk niet gekend in zijn goede periode. Naast het feit dat hij ziek was, sliep hij ‘s avonds in z’n stoel. Een paar glazen alcohol waren genoeg om hem onder zeil te laten gaan. Het zag er niet mooi uit; ik durfde geen vrienden mee naar huis te nemen. Ik schaamde me voor mijn vader. Tegelijkertijd: hij was dol op zijn kinderen. Hij was heel warm en lief voor ons.’

Wat deed dit alles met je?

‘Het heeft ertoe geleid dat ik het belangrijk vind om je verantwoordelijkheid te nemen. Ik probeer iemand te zijn op wie je aan kunt. Afspraak is afspraak. Ik baal verschrikkelijk als ik me niet aan mijn afspraken kan houden. Toen ik rond de veertig was, dacht ik: nu heb ik de leeftijd die mijn vader had toen hij ziek werd. Die ziekte takelde hem af en hij verloor decorum. Ik vroeg me af of ik zelf met zo’n ziekte zou kunnen leven. Ik bedacht me dat als ik zou moeten sterven, ik God zou danken voor mijn leven; ik had er vrede mee. Kort daarna kreeg ik op vakantie in Brugge precies dezelfde klachten als mijn vader had: geen gevoel in mijn vingers en een drukkend gevoel om mijn hoofd. Uit onderzoek bleek gelukkig dat ik chronische hyperventilatie had. Er viel een enorme last van me af.’

» ‘God zal me niet loslaten. Dat past niet bij Hem’ <<

Draaierig

Vijf jaar geleden kreeg Buursema wel een andere ziekte: kanker. ‘Ik was heel ziek, maar ze vertelden me dat ik snel beter zou worden. Dat gebeurde ook, maar na een jaar kreeg ik weer diezelfde pijn. Ik werd uitgenodigd voor een gesprek met de chirurg. Ik hoopte hetzelfde bericht te krijgen als het jaar ervoor. Maar het bleek kwaadaardige teelbalkanker. Dat overviel me zo dat ik er draaierig van werd en moest gaan liggen.’

Wat brengt je dan weer op de been?

‘Een zin uit Psalmen voor Nu 16, “Ik val niet uit zijn hand”, zat steeds in mijn hoofd. God zal me niet loslaten. Dat past niet bij Hem. Daardoor was ik helemaal rustig. Ik vond het wel heel jammer dat ik

zou sterven zonder van mijn pensioen genoten te hebben, zonder mijn kinderen ouder te zien worden en geen kleinkinderen te zien opgroeien. Maar door Psalm 16 wist ik ook: ik geloof écht wat ik vertel aan de mensen. Want je weet natuurlijk niet of je het zelf ook echt gelooft als het erop aankomt. Ik vond het mooi dat ik wist: het is echt waar. Ik vertel geen sprookjes die ik zelf niet geloof.’

Dacht je dat weleens dan?

‘Dat heeft elke gelovige toch? Dat je denkt: zou het wel echt waar zijn? Anders moet je jezelf die vraag gewoon eens stellen: is het wel echt waar? Het kan ook niet waar zijn allemaal? Het is toch een gek verhaal: dat er een wereld is, dat wij hier zijn en dat je na je dood bij God komt. Maar het andere verhaal – niet in God geloven – is ook een gek verhaal.’

Heb je het geloof kunnen doorgeven aan je zes kinderen?

‘Aan mijn twee dochters wel. Onze zonen gaan niet naar de kerk, maar dat wil niet zeggen dat ze niet gaan geloven.’

Wat vind je daarvan?

Zijn gezicht betreft. ‘Dat vind ik het ergste van het ergste. Het kennen van Jezus is voor mij het allerbeste en allermooiste. Dat heeft voor mij in dit leven waarde. En het blijft voor altijd en eeuwig. Er komt

een moment dat je voor God moet verschijnen. Stef Bos zingt in zijn liedje Papa: "Jij gelooft in God, dus jij gaat naar de hemel en ik geloof in niets, dus we komen elkaar na de dood nooit meer tegen." Verschrikkelijk. Dat is de grens van geloof en ongelooft.

Komen jij en je zonen elkaar niet meer tegen na de dood?

'Dat weet ik niet. Ik vraag me weleens af: is er geen generaal pardon van God? Ik breng als priester elke avond mijn kinderen en kleinkinderen bij God. Dan komen ze toch onder Gods aandacht ... Het geloof van de een, daar mag de ander onder schuilen. Zulke teksten lichten nu voor me op. Vroeger dacht ik zwart-wit: je moet persoonlijk geloof hebben in God om te mogen delen in het heil van Christus. Nu hoop ik dat het breder mag zijn. Maar ik roep mensen wel op om zich te laten redden door Jezus. Dát is zijn naam. Jezus spreekt zelf ook over oordeel en hel, een plek waarvan je gered moet worden. Dat kun je niet uitvlakken.'

Jouw leven staat in dienst van het anderen vertellen over Christus. En enkele eigen kinderen geloven het niet. Hoe voelt dat?

'Ik wilde altijd met de Here leven. Maar het geloof dat ik geloof, is blijkbaar niet zo aantrekkelijk geweest voor hen dat ze daarmee verder willen. Maar ik houd van ze. Ik weet het einde niet. Ik kan me niet voorstellen dat God ze loslaat. Natuurlijk denk ik weleens: ik heb gefaald. Maar in elk gezin haken kinderen af van de kerk: hebben al die ouders dan gefaald? Geloven in deze tijd, in dit land is gewoon heel erg moeilijk. De optie van ongelooft trekt ook aan mezelf.'

Wat heb je van je zonen geleerd?

'Dat geloven een gave is. Het is echt niet maakbaar. Vroeger dacht ik: ik leef het geloof voor, ik ben consequent in de kerkgang, neem ze mee naar de kerk en stuur ze naar een goede school. Maar nu denk ik: zo maakbaar is het niet.'

Geen succesverhalen

In een kwetsbare preek, een paar jaar geleden, zei Buursema: 'Ik heb geen succesverhalen. Heb geen site die door iedereen bezocht en geraadpleegd wordt. Ben niet in staat iedereen mee te krijgen achter één visie en te overtuigen.' Hij vertelde in die preek dat hem geadviseerd werd om eens bij de populaire baptistenpredikant Orlando Bottenbley te gaan kijken. Of bij de Doorbrekers, ook zo'n succesverhaal. Hij concludeerde: 'Het werkt niet.'

Laten we maar eerlijk zijn: als het er op aankomt, zijn we allemaal losers en is dit een kerk van losers.'

Is het zo dat het domineeswereldje - van oudsher een mannenbolwerk - lijdt aan een wedstrijdje 'wie heeft de grootste gemeente, de grootste boekenkast, de meeste volgers en de meeste kennis'?

'Toen ik als dominee begon, werd er onderling tegen elkaar opgeboden. Gemeenteleden deden daar ook aan mee: "Bij die predikant was het zo vol, ze zaten tot op de preekstoel!" Maar nu? Als je verlies ervaart, mensen gaan weg en jongens worden losgemaakt van hun gemeentes, dan vlakken die grote ego's ook wel af.'

» **'De optie van ongelooft trekt ook aan mezelf'** <<

Voel jij je echt zo'n loser?

'Ik werd predikant in een tijd dat de vrijgemaakte kerken elk jaar groeiden. In Breda waren er toen ik kwam negentig mensen; toen ik wegging, ongeveer het dubbele. In Almkerk honderdvijftig, bij vertrek beduidend meer. In Utrecht hetzelfde verhaal. Veel studenten wisten onze gemeente te vinden. Maar in mijn gemeente in Amersfoort vlakke de groei af. Mensen verlieten onze kerk voor evangelische gemeenten. Ook hier in Barneveld zijn mensen naar de hervormden of juist naar Mozaïek gegaan. Het is geen succesverhaal. Het is niet zo dat mensen in de omgeving van onze gemeente zeggen: daar gebeurt het.'

Wat doet het een predikant als gemeenteleden weglopen?

'Je voelt je in de steek te laten. Hoe kun je nu zomaar weggaan? We zijn toch samen bezig met onze plek in de wereld, met deze gemeente? Je moet vaststellen dat jij het als persoon niet hebt kunnen doen; ik was niet die factor die hen kon vasthouden. In die zin ben ik een loser, ja. Als predikant sta je op een vooruitgeschoven positie: je kunt mensen bij God brengen of mensen juist van Hem vervreemden. Dat is heel kwetsbaar.'

SJOERD WIELENGA IS JOURNALIST

Het hopeloze universum van de kapperszoon

‘Ik heb vader naar boven gedaan.’ Met die zin schoot Gerbrand Bakker in 2006 als een komeet de volwassenenliteratuur binnen. Zijn debuut *Boven is het stil* bereikte meer dan 25 drukken en werd tientallen malen vertaald. De zin gebruiken we thuis nog vaak als we afdankertjes naar zolder hebben gebracht. Zo ging het met de vader van Helmer ook. Verweren kon hij zich niet, hij werd naar boven verbannen als dor hout, Helmer begon een nieuw leven op de benedenetage. Knoestige en sociaal onhandige types, zoekend naar, ja, naar wat eigenlijk?

Twaalf jaar heeft Bakker geen romans geschreven. Hij vond het maar gekoketteer met verzinsels, zei hij op de radio en concentreerde zich op non-fictie. Maar nu ligt er *De kapperszoon*, het verhaal van kappersdynastie Weimans in de Amsterdamse Jordaan. Inmiddels is de vierde generatie aangetreden, Simon. Hij werkt alleen op afspraak, het liefst niet te veel. ‘Een klant is een mens, en mensen zuigen energie.’ Zijn opa komt regelmatig langs. Die mist het gezellige gedoe dat er altijd was, toen buurtgenoten niet alleen langskwamen om geknipt te worden maar ook voor een kop koffie en een praatje.

» **‘Er gebeuren dingen. Klaar’** <

Simon is homo, single en eenkennig. Mensen kijkt hij alleen aan via de kappersspiegel. Op een dag noemt zijn moeder hem indolent. Het woord moet hij opzoeken, twintig betekenissen vindt hij: apathisch, bewegingloos, futloos ...

Simons vader Cornelis was ooit kapper in dezelfde zaak. Toen Simons moeder zwanger van hem was,

is Cornelis vertrokken naar Tenerife. Zomaar, zonder gedag te zeggen. De volgende dag staat de vliegcramp op Tenerife op alle voorpagina's. Er gaat een gerucht dat de knappe stagiair uit de zaak in hetzelfde vliegtuig zat, maar daar praten ze liever niet over. Er komt een schrijver in de zaak die alles wil weten van het kappersvak. Hij lijkt op Simon en weet het verhaal een onverwachte wending te geven. In zijn fantasie is Cornelis niet omgekomen bij de ramp, maar heeft hij het vliegtuig tijdig verlaten en zich gevestigd op het Canarische eiland, als kapper. Veertig jaren gaan voorbij. Cornelis gaat ervanuit dat zijn familie hem dood waant, maar enige drang om contact op te nemen is er niet. Aan de vliegcramp, waaraan Cornelis fortuinlijk is ontkomen, wijdt hij geen enkele zinvolle gedachte. Indolentie is kennelijk erfelijk.

>> 'Een klant is een mens, en mensen zuigen energie' <<

En dan is er nog Igor, een jongen met een verstandelijke beperking. Hij kan zich niet uiten, maar hij heeft wel een mooi Popov-lichaam. Simon ontmoet hem als hij zijn moeder helpt met de begeleiding van een zwemgroep. Twee keer neemt Simon de jongen mee naar huis om hem te knippen. 'Igor is ongelooflijk mooi, en niemand die er iets aan heeft.' Het levert ongemakkelijke scènes op. Hoever kan Simon met hem gaan? Het is een verboden ontmoeting tussen twee eenzamen en Bakker weet het subtiel te beschrijven, maar de objectivering van een man met een beperking door Simon is ook pijnlijk en over de grens.

De kapperszoon is vlot geschreven, met levendige dialogen, origineel en goed gecomponeerd. Door als auteur zelf in het verhaal rond te lopen, kan Bakker het verhaal spectaculair laten kantelen zonder aan geloofwaardigheid in te leveren. Hij is een onderhoudende verteller, die het plezier in fictieschrijven duidelijk terug heeft.

Het universum dat Bakker creëert, laat wel veel te denken over. Is dit hoe hij naar de wereld kijkt? Zijn personages zijn allemaal alleen, niemand die zich aan een ander bindt. Grote gebeurtenissen lijken nauwelijks meer dan decor. Simon verdiept zich wel in de vliegcramp, maar verder dan een bezoek aan de herdenkingsplek komt hij niet. 'Altijd maar dat waarom', zegt Simon ergens halverwege het boek. 'Waarom wordt iemand tegelzetter? Omdat hij dat leuk vindt? Mensen doen gewoon dingen. Er gebeuren dingen. Klaar.' Iedereen leeft hier maar wat voor het vaderland weg en bijna niemand weet betekenis te geven aan wat hij doet of is. Bakker heeft de hoop naar boven gedaan.

ARIE KOK IS AUTEUR EN JOURNALIST

Naar aanleiding van:

Gerbrand Bakker, *De kapperszoon*, Amsterdam (Cossee). 2022. 304 pagina's. € 24,99. ISBN 9789464520019

In het kort

- Boeiend verteld verhaal
- Frisse dialogen
- Knap geconstrueerd
- Nihilistisch wereldbeeld

Wat geloof jij?

Een beter milieu begint bij wat je gelooft. Ik heb dat de afgelopen jaren vaak gezegd. Maar is het echt waar? Dat blijkt namelijk niet uit allerlei onderzoeken en peilingen: christenen zijn niet milieuvriendelijker dan anderen. Toch ben ik ervan overtuigd: een beter milieu begint bij wat je gelooft.

In de achttien jaar dat ik voor natuurbeweging A Rocha werkte, ben ik nogal eens daarop bevraagd. Wat heeft het voor toegevoegde waarde om geloof te verbinden met natuurbewoud? Met name in de eerste jaren gebeurde dat: 'Waarom een christelijke beweging voor natuurbewoud?' Meer gestudeerde lieden wisten al meteen dat ik het etiketje 'neocalvinist' verdiende: in hun ogen trapte ik in de valkuil van milieu-activisme. Een eminent theoloog stelde me de vraag: 'Behoort dit terrein van natuurbewoud niet zozeer tot de algemene genade dat we het met een gerust hart aan anderen kunnen overlaten?'

» Is de aarde er om te pakken wat we pakken kunnen? «

De urgentie van klimaatverandering, eilanden van plastic afval in de oceanen en schrikbarende afname van biodiversiteit heeft in de jaren daarna steeds meer invloed gekregen: de vragen werden minder gesteld. Het besef is nog meer doorgedrongen dat de grote vragen van onze tijd een antwoord nodig hebben. Een antwoord dat een slag dieper gaat dan 'met nieuwe technieken lossen we dit wel op'. Dat antwoord vind je in je diepste (geloofs)overtuigingen. De manier waarop we leven zegt iets over ons innerlijk, over onze overtuigingen en waarden. Is de aarde er om te pakken wat we pakken kunnen? Of is deze aarde Gods kostbare schepping die we met zorg en liefde behandelen? Een beter milieu begint bij wat je gelooft. Dat is geen simpele vaststelling. Het is een uitspraak om je op het goede spoor te zetten, om steeds meer waar te maken. Het is namelijk best mogelijk je geloof te isoleren van je omgang met de schepping. Dat is lang gebeurd. En het gebeurt nog steeds, tot op de dag van vandaag. Mijn stelling is: een beter milieu begint bij wat je gelooft. Ik koppel er graag een vraag aan: wat geloof jij?

EMBERT MESSELINK IS KERKELIJK
WERKER BIJ DE WESTERKERK IN
AMERSFOORT EN OUD-DIRECTEUR VAN
NATUURBEWEGING A ROCHA

Fusie NGK / GKv Sliedrecht

NGK De Ontmoeting en de GKv Elimkerk in Sliedrecht fuseren op 1 juli van dit jaar tot een gemeente onder de naam Het Anker. Beide gemeenten sloten in zomer van 2017 een samenwerkingsovereenkomst, waaraan een periode van toenadering voorafging. Sinds eind 2020 is Geert van Dijk predikant van beide gemeenten. De gefuseerde gemeente heeft in totaal ongeveer 600 leden.

Pastoraal werker in GKv Bedum

Dominee Jan Rozemuller van de GKv in Oldehove wordt in deeltijd pastoraal werker in de GKv van Bedum (Martyriakerk). Hij blijft voor de rest van de tijd gemeentepredikant in Oldehove. Het is de bedoeling dat de benoeming ingaat op 1 april van dit jaar.

Diaconieën Houten zorgen voor kwetsbaren

Diaconieën van een aantal kerken in Houten, waaronder ook de GKv en de burgerlijke gemeente Houten, hebben samen het project 'Welkome Wijk' opgezet. Het doel van Welkome Wijk is om vooroordelen tegen mensen met psychische kwetsbaarheid in Houten te verminderen. Initiatiefnemers willen ervoor zorgen dat er meer begrip komt voor elkaar en iedereen zich welkom voelt in de wijk. Er zijn deze maand bijeenkomsten voor bewoners, vrijwilligers en professionals. Tijdens die bijeenkomsten krijgen belangstellenden informatie over wat het betekent om te leven met een psychische kwetsbaarheid. Centraal staan houding, gedrag en leefwijzen die de omgeving niet begrijpt en waar mensen zorgen over hebben, last van hebben of bang voor zijn. Meer informatie: www.houten.nl/welkomewijk.

Komen en gaan

Aangenomen naar GKv Marum (50 procent): R. Sietsma, Igreja Evangélica Reformada, Carambei-Colônia (Brazilië); naar GKv Brunssum-Treebeek: kandidaat E. Hooghiemstra (Drogeham); naar NGKv Hardinxveld-Giessendam: P.J. Colijn, GKv Rotterdam-Delfshaven; naar GKv Middelharnis: R.J. Stolper, CGKv Rotterdam-Zuid.

Verbonden aan de NGK Hoorn: J.A. Knol, Krommenie. *Afscheid* van GKv Amersfoort-Centrum (De Kandelaar): J.B. Wilmink; van CGK/NGK-gemeente De Bron Amsterdam Nieuw West: P.J. den Hertog, wegens arbeidsongeschiktheid door postcovid. Hij is voor 75 procent arbeidsongeschikt verklaard. Hij blijft voorlopig interim-predikant in Sassenheim.

Beroepbaar L.C. Pors, jeugdpastor GKv Amersfoort-Vathorst (Ontmoetingskerk).

> Volg OnderWeg op Facebook, Instagram en Twitter

05

VOORUITBLIK OVERGAVE AAN DE ROBOT

- We kijken vanuit bijbels perspectief naar de vooruitgang en de toepassing van kunstmatige intelligentie.
- Kan kunstmatige intelligentie zo ver gaan dat er ethische grenzen worden overschreden?
- Bijbelrubriek *Eyeopener* zoomt in op Nehemia. Hij vraagt de Heer indringend of Hij de hachelijke onderneming om de koning aan te spreken mogelijk wil maken en wil zegenen.

De volgende editie van *OnderWeg* verschijnt op 2 april 2022

'Mijn standpunt is dat de kerk een standpunt in moet nemen over het standpunt dat de kerk een standpunt in moet nemen'

'Snap je?'

HEEFT UW KERKELIJKE GEMEENTE EEN HYPOTHEEK NODIG?

Bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben dit al ervaren en hebben hun financiering tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht.

Bij SKG kunt u terecht voor:

- ✚ een nieuwe financiering
- ✚ oversluiten huidige financiering
- ✚ passend advies voor uw kerkelijke gemeente

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

Hoe kan er in de wereld vrede zijn

Hoe kan er in de wereld vrede zijn
wanneer gerechtigheid en recht niet tellen,
wanneer soldaten sneuvelen in pijn
en burgers schuilen in verborgen kelders.
Als de agressor aast op meer terrein
en kracht en afweer niet meer kunnen helpen.

Wie zo zijn hele leven achterlaat
en vluchten moet naar nergensland en verder -
zij gaan berooid in tranen over straat.
Geef onderweg aan hen een goede herder,

een mens die helpt, een deur die open staat,
een hart vol liefde, in de nood een redder.

Heer Jezus, laat hen niet de dood ingaan,
het leven is bij u in goede handen.
U droeg het kruis en biedt ons vrede aan,
een warm onthaal van vrijheid, open armen.
U helpt ons in de strijd van het bestaan
en geeft als wapen: liefde voor de ander.

tekst: **Ria Borkent** melodie: **Psalm 119 /
LB 221 Zo vriendelijk en veilig**